

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัจจัยของการสูบบุหรี่และแนวทางการแก้ไขปัญหการสูบบุหรี่ ของนักเรียนในระดับอาชีวศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าและนำรวบรวมเอกสารตำราทางวิชาการและผลงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดทั้งหลายที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้ คือแนวคิดและทฤษฎี โดยผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับบุหรี่ กรอบแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม เบี่ยงเบนมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ว่าการสูบบุหรี่ถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนลักษณะหนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ทฤษฎีการยับยั้ง การกระทำผิด และทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดในการศึกษา มาช่วยในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ เพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง เพื่อนำมาศึกษาว่าเป็นปัจจัยต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนในระดับอาชีวศึกษาหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้ศึกษาจะขอล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎี ที่จะนำมาใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับบุหรี่

การสูบบุหรี่ Silvan Tomkins (อ้างถึงใน ไสว วงศ์ชั้น, 2532, น. 15-16) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ไว้ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 พฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นนิสัยความเคยชิน (Habitual smoking) ซึ่งการสูบบุหรี่ทำให้มีความรู้สึกสบายใจขึ้นและมีความสุข พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของคนกลุ่มนี้จะเป็นไปแบบอัตโนมัติ เป็นกิจวัตรประจำวัน นักสูบบุหรี่ประเภทนี้ ถ้าต้องการงดสูบบุหรี่ จะต้องทำความเข้าใจกับลักษณะพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของตนเองเพื่อจะนำไปสู่การงดได้

ประการที่ 2 พฤติกรรมการสูบบุหรี่ เนื่องจากมองโลกในแง่ดี (Positive affect smoking) การสูบบุหรี่ประเภทนี้เป็นการกระตุ้นช่วยให้เกิดความพอใจ ความสุข เพื่อพักผ่อน เพื่อคลายเครียดหรือสูบบุหรี่เพราะเอาอย่างจากผู้ที่ตัวเองชอบ คนที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่แบบนี้ ถ้าชักจูงให้เลิกสูบบุหรี่ต้องใช้ความพยายามอย่างมาก

ประการที่ 3 พฤติกรรมการสูบบุหรี่ เนื่องจากมองโลกในแง่ลบ (Negative affect smoking) นักสูบบุหรี่ประเภทนี้จะสูบบุหรี่เป็นบางครั้ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ หรือมี

เหตุการณ์ในเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล พฤติกรรมการงดสูบบุหรี่กระทำได้ง่ายกว่า เพียงแต่พยายามค้นหาว่าจะสูบบุหรี่เมื่อใด จะหาอะไรมาทดแทน

ประการที่ 4 พฤติกรรมที่ขาดการสูบบุหรี่ไม่ได้ (Addictive smoking) พวกติดบุหรี่ถือว่าบุหรี่เป็นสิ่งจำเป็นจะขาดไม่ได้ การจะเลิกสูบบุหรี่นั้นจะต้องใช้กระบวนการของความพยายามความตั้งใจมากเป็นพิเศษ ต้องได้รับการส่งเสริมกำลังใจที่จะเลิกสูบให้ได้ ซึ่งพฤติกรรมการเลิกสูบบุหรี่ของคนกลุ่มนี้ อาจต้องใช้กลวิธีต่าง ๆ มาช่วยหลาย ๆ ทาง

เหตุจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการสูบบุหรี่

ลักษณะที่ 1 เพื่อกระตุ้น บุคคลจะใช้บุหรี่เพื่อกระตุ้นให้สามารถทำงานอย่างกระฉับกระเฉงไม่เฉื่อยชา มีประสิทธิภาพ ไม่เหน็ดเหนื่อย หรือมีอาการอ่อนเพลีย

ลักษณะที่ 2 เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว เพราะบางคนชอบดูดควันบุหรี่ลอยขึ้นไปในอากาศหรือชอบกลิ่นบุหรี่ นอกจากนั้นยังพอใจในความเกี่ยวข้องกันระหว่างปากและขณะสูบบุหรี่พวกนี้ไม่ชอบให้มีช่องว่าง จะทำให้เกิดความประหม่า ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ลักษณะที่ 3 เพื่อผ่อนคลาย พวกนี้เชื่อว่าบุหรี่สามารถช่วยผ่อนคลายได้ เนื่องจากเขาสูบบุหรี่ในช่วงสบายใจ เช่น หลังรับประทานอาหาร

ลักษณะที่ 4 เพื่อการระบาย พวกนี้จะสูบบุหรี่เพื่อลด หรือขจัดความรู้สึกในทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะมีความเครียดหรือไม่สบายใจ

ลักษณะที่ 5 จากความอยาก นิโคตินสะสมอยู่ในร่างกายจะทำให้กลุ่มนี้เกิดความต้องการหรืออยากสูบบุหรี่อยู่เรื่อย ๆ

ลักษณะที่ 6 จากนิสัย เป็นประเภทที่จุดบุหรี่อย่างลึบตัว เป็นการกระทำเรียกว่านิสัย ทั้งนี้เพราะเกิดความเคยชินกับการที่ได้ใช้ริมฝีปากสัมผัสกับบุหรี่ตลอดเวลา

ประวัติความเป็นมาของบุหรี่

บุหรี่เป็นสิ่งทำจากใบยาสูบ กล่าวกันว่า คำว่า “บุหรี่” เป็นภาษาชาวชาวส่วนคำไทยแท้ ๆ ดั้งเดิมคือ “ยาสูบ ยาสูบจัดว่าเป็นพืชที่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่านิโคติเนียโทบาคคุม (Nicotinia Tabaccum) โดยคนเผ่าอินเดียนแดงในอเมริกาเหนือใช้ใส่กล้องสูบในพิธีแลกส์ตยาบันสันติภาพเรียกว่า กล้องสันติภาพ-คัลลูเมต (Calumet) เมื่อโคลัมบัสและชาวยุโรปอื่นค้นพบทวีปอเมริกา ในปี ค.ศ 1492 ได้ทดลองสูบบุหรี่และมีความพึงพอใจในรสชาติจึงได้นำไปเผยแพร่ในยุโรปประมาณ

ปี ค.ศ. 1530 มีผู้นำพันธุ์ยาสูบมาปลูกเป็นครั้งแรกที่ยุโรปบนเกาะฮิสแพนียโอลา (His paniola) อย่างไรก็ตามค่านิยมของสังคมยุโรปในศตวรรษที่ 16 นั้นต่อต้านการสูบและการใช้ยาสูบ เพราะถือว่าเป็นบาปและผิดกฎหมายต่อมานักผจญภัยชาวสเปนไปพบชาวแม็กซิกัน ใช้เปลือกข้าวโพดหรือใบตาลอ่อนห่อใบยาสูบ จึงนำมาพัฒนามากลายเป็นซิการ์แรตที่ใช้กระดาษมวนและถูกนำมาเผยแพร่ในยุโรป โดยทูตฝรั่งเศสประจำสเปนชื่อ จองนิโคต (Jean Nicot) ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “นิโคติน” และ เซอร์วอลเทอร์ มาเรย์ นำมาจากทวีปอเมริกาการเผยแพร่ในอังกฤษหลังจากนั้น บุหรี่หรือซิการ์แรต ก็เริ่มแพร่หลายในระยะสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบันการสูบบุหรี่เป็นที่นิยมทั่วโลก (สุพัฒน์ วีระเวชเจริญชัย, 2524, น. 136) จากการที่นำเอาใบยาสูบมาทำตามกรรมวิธีของวิทยาศาสตร์ขั้นต้นคือ กรรมวิธีที่เรียกว่า “บ่มใบยา” แล้วนำมาหั่นเป็นฝอยเส้นยาว ๆ และประดิษฐ์กระดาษมวนเป็นเปลือกหุ้มโดยเฉพาะ แล้วใช้ไฟจุดทางปลายข้าวหนึ่งสำหรับสูบ เรียกบุหรี่ยุคนี้ว่า “ซิการ์แรต” (Cigarette) อีกชนิดหนึ่งคือ การฉีกใบยาสูบเป็นชิ้น ๆ ไม่หั่นเป็นฝอยแล้วมวนซ้อนกันเป็นท่อนโต ๆ หุ้มด้วยใบยา เรียกบุหรี่ยุคนี้ว่า “ซิการ์” (Cigar) และอีกชนิดหนึ่งคือการหั่นยาสูบเป็นชิ้นเล็ก ๆ บ้าง หยาบบ้าง แล้วใช้มัดในกล่องที่ทำด้วยไม้ทันทไฟ ชื่อ “ไปรอาร์” อันเป็นไม้ตระกูลเดียวกับกุหลาบ หลังจากนั้นจุดไฟสูบ บุหรี่ยุคนี้เราเรียกว่า “ยาสูบไปป์” สำหรับประเทศไทยได้มีการรวบรวมเอากิจการของอุตสาหกรรมยาสูบของประเทศมาเป็นของรัฐบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 โดยการจัดตั้งเป็นโรงงานยาสูบ ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมสรรพสามิต กระทรวงการคลัง เรียกว่า “โรงงานยาสูบ กรมสรรพสามิต” ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Thailand Tobacco Monopoly” (กระทรวงการคลัง, 2522, น. 5)

บุหรี่ยุคนี้เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่งที่จัดอยู่ในประเภทสิ่งเสพติดประเภทที่ 5 ซึ่งอยู่ในจำพวกกัญชา พืชกระท่อม เหล้า กาแฟ ในประเทศไทยมีการผลิตเป็นทั้งแบบก้นกรองและที่ไม่มี

ก้นกรองบรรจุอยู่ในซอง ซองละ 20 มวน เช่น กรองทิพย์ กรุงทอง สายฝน สามิต ดาวรวงทิพย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีบุหรี่ยุคต่างประเทศเล็ดลอดนำเข้ามาอีกหลายยี่ห้อ เช่น Dunhill Marlboro Winston 555 เป็นต้นควันบุหรี่ยุคนี้ประกอบด้วยสารเคมีถึง 2,000 ชนิด ประกอบด้วยก๊าซและละอองของเหลวสารพิษของควันบุหรี่ยุคนี้ถูกดูดซับถ่าย หรือถูกร่างกายทำลายได้ แต่ส่วนใหญ่จะสะสมและก่อให้เกิดการระคายเคืองเรื้อรังจนร่างกายไม่มีปฏิกิริยาผลักดันให้ออกทางเสมหะได้ ทำให้สารเหล่านี้ยิ่งสะสมมากขึ้นตามลำดับ

สารพิษสำคัญที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

1. นิโคติน (Nicotine) เป็นสารที่มีลักษณะคล้ายน้ำมันไม่มีสี ไม่มีประโยชน์ทางการแพทย์ ในขนาดเข้มข้นใช้เป็นยาฆ่าแมลงได้ ถ้าฉีดสารนี้ 1 หยด ขนาด 70 มิลลิกรัม เข้าไปในคนปกติจะตายภายในไม่กี่นาที ร้อยละ 95 ของสารชนิดนี้จะไปจับอยู่ที่ปอดบางส่วนจะจับอยู่ที่เยื่อหุ้มริมฝีปาก ก่อให้เกิดการหลั่งสารอิเพนฟริน (Epinephrine) ทำให้เกิดความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นเร็ว หลอดเลือดรัดตัว เพิ่มไขมันในเส้นเลือด เกิดเลือดมีโอกาสดับตัวติดกับผนังเส้นเลือดได้มากขึ้น

2. ทาร์ (Tar) ประกอบด้วยสารหลายชนิดเกาะติดกันเป็นสีน้ำตาล ส่วนใหญ่เป็นสารที่มีอันตราย เช่น เบนโซไพรีน (Benzopyrene) ซึ่งในขนาดเจือจางคือ 1:1,000 เมื่อใส่ในเม็ดพาราฟินและฝังลงกระพุ้งแก้มหนูแฮมสเตอร์ 25 สัปดาห์ จะพบว่าร้อยละ 90 ของหนูจะเป็นมะเร็งที่ปาก ร้อยละ 50 ของทาร์ จะจับอยู่ที่ปอด ทำให้ cilia ของเซลล์ไม่สามารถเคลื่อนไหวพัดโบกได้เหมือนเคย เมื่อรวมตัวกับฝุ่นที่ดูดเข้าไปแล้วก็จะขังอยู่ในถุงลมปอดทำให้เกิดการระคายเคือง เป็นปัจจัยของการไอ การไอเรื้อรังนาน ๆ นี้จะทำให้ถุงลมขยายขึ้นเกิดอาการหอบและเหนื่อยง่าย

3. คาร์บอนมอนนอกไซด์ (Carbonmonoxide) การหายใจเอาก๊าซชนิดนี้เข้าไปเป็นจำนวนมาก ๆ จะทำลายคุณสมบัติในการเป็นพาหนะนำก๊าซออกซิเจน ของเม็ดเลือดแดง ทำให้ร่างกายได้รับออกซิเจนน้อยลง หมดกำลังวังชา หายใจสั้นเข้า ความไวของประสาทตาจะลดลง และอาจถึงกับหน้ามืดเป็นลมได้ ถ้ามีก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ในเลือดสูงถึงร้อยละ 30 จะเป็นอันตรายยิ่ง และถ้าถึงร้อยละ 60 อาจถึงแก่ความตายได้

4. ไฮโดรเจนไซยาไนด์ (Hydrogen Cyanide) มีมากเป็น 160 เท่า ของปริมาณที่ยอมรับได้จึงจะจัดว่าเป็นสารพิษ ก่อให้เกิดอาการไอ มีเสมหะและหลอดอักเสบเรื้อรัง

5. ไนโตรเจนไดออกไซด์ (Nitrogen dioxide) เป็นสารที่ก่อให้เกิดโรคถุงลมโป่งพอง

6. สารกัมมันตภาพรังสี ในควันบุหรี่จะมีสารโพลีเนียม 210 ที่มีรังสีอัลฟาอยู่ เป็นปัจจัยหนึ่งของการเกิดมะเร็ง ผู้ที่สูบบุหรี่ 40 มวนต่อวันจะพบว่ามีสารดังกล่าวในปัสสาวะมากกว่าคนที่ไม่สูบบุหรี่ถึง 6 เท่า

7. แอมโมเนีย (Ammonia) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดหลอดลมอักเสบได้

8. แร่ธาตุต่าง ๆ มีแร่ธาตุบางอย่าง เช่น โปแตสเซียม โซเดียม แคลเซียม ทองแดง นิกเกิล และโครเมียมอันเป็นสารตกค้างในใบยาสูบหลังจากการพ่นยาฆ่าแมลง ซึ่งก่อให้เกิดภาวะเป็นพิษต่อร่างกายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนิกเกิลทำปฏิกิริยากับสารเคมีอื่น ๆ จะกลายเป็นสารพิษที่ก่อให้เกิดมะเร็ง

ควันทูบหรือ มีอยู่ 2 ชนิด (กองอนามัยครอบครวั, 2532, น. 2-3)

1. ควันทูบสายอ้อม (Side stream) เป็นควันทูบที่ลอยไปในอากาศโดยตรงจากตูบหรือที่จุดสูบ
2. ควันทูบสายตรง (Main stream) เป็นควันทูบที่ผู้สูบหรือสูดเข้าปอดและพ่นออกมาภายนอก

โทษของการสูบหรือ

โทษของการสูบหรือสามารถแยกพิจารณาได้ 3 ด้าน ได้แก่ ผลเสียทางเศรษฐกิจ ผลเสียทางสังคม และผลเสียต่อสุขภาพ

ผลเสียทางเศรษฐกิจ (สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย, 2534, น. 137)

1. ผู้สูบหรือและครอบครวั ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการสูบหรือทั้งส่วนตัวและใช้รับแขก ตลอดจนค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยจากพิษของการสูบหรือ

2. ทำให้เสียเวลาในการทำงาน ถ้าผู้สูบหรือทดลองจับเวลาการสูบหรือแต่ละมวนแล้วคำนวณเวลาที่ใช้ไปตั้งแต่เริ่มสูบ จนถึงปัจจุบัน จะพบว่า เวลาที่ใช้ไปนั้นมากจนน่าตระหนกเป็นอย่างยิ่ง

3. การที่ต้องสั่งยาสูบ และส่วนประกอบในการผลิตหรือจากต่างประเทศ ทำให้สูญเสียเศรษฐกิจของประเทศ (ธีระ ลิมศิลา, 2525, น. 25-26) สรุปผลเสียทางเศรษฐกิจ หรือจะทำลายสุขภาพเสื่อมสมรรถภาพในการทำงาน เป็นการสูญเสียพลังงานของตนเองและชาติ เมื่อเจ็บป่วยก็ต้องนำภาษีอากรของผู้อื่นมาใช้ในการรักษาพยาบาลโดยไม่จำเป็น เป็นการเอาเปรียบเพื่อนร่วมชาติ โดยตนเองอาจไม่ได้คิด และยังได้กล่าวว่าคนไทยเผาหรือปีละมากกว่า 24 ล้านมวน คนไทยประมาณ 10 ล้านคนสูบหรือ ถ้าคิดอย่างคร่าว ๆ ว่าคนไทยเหล่านี้อาจจะเป็นภัยจากการสูบหรือเพียงร้อยละ 1 เราก็จะได้คนไทยที่เป็นภัยเหล่านี้ถึงหนึ่งแสนคน ถ้ารัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาโรคให้คนป่วยเหล่านี้เพียงคนละ 1 หมื่นบาทต่อปี นอกจากจะสูญเสียพลังงานอันมหาศาลไปแล้ว รัฐบาลจะต้องเสียเงินไปอีถึงปีละ 1,000 ล้านบาท

ผลเสียทางสังคม

สุพัฒน์ ธีรเวชเจริญชัย (2534, น. 137) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการเลียนแบบที่ไม่ดีสำหรับเยาวชน
2. ทำให้เสียบุคลิกภาพ
3. ทำให้บ้านเมื่อสกปรก อากาศเป็นพิษและเกิดอหิวาต์ได้
4. อาจเป็นปัจจัยไปสู่การใช้สารเสพติดที่ร้ายแรงอื่น ๆ

ผลเสียต่อสุขภาพ

โรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่หรือการได้รับควันบุหรี่

1. โรคมะเร็งปอด ปัจจุบันโรคมะเร็งปอดเป็นโรคที่เป็นกันมากอันดับสองของชายไทย รองลงมาจากมะเร็งตับ จากการศึกษาของแพทย์ทั่วโลกพบว่า การเกิดมะเร็งปอดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการสูบบุหรี่ ผู้ชายที่สูบบุหรี่เมื่อเป็นมะเร็งปอดมักจะเป็นชนิดร้ายแรงส่วนผู้หญิงที่สูบบุหรี่ก็มีแนวโน้มเช่นกัน เมื่อเป็นโรคนี้อาจหายใจลำบาก หอบ เหนื่อย หน้าบวม กลืนอาหารลำบาก ปวดกระดูก

2. โรคถุงลมโป่งพอง ไนโตรเจนออกไซด์ในควันบุหรี่จะทำลายเยื่อปอดลดลม ส่วนปลายและถุงลม ทำให้ผนังถุงลมโป่งคองหลายอันแตกรวมกัน กลายเป็นโรคถุงลมโป่งพองมักเป็นร่วมกับโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรัง หอบ เหนื่อย ออกกำลังกายไม่ได้ จะเป็นเรื้อรังตลอดชีวิต

3. โรคหลอดโลหิตแดงแข็งตัว นิโคตินจะทำให้เกิดการจับตัวของไขมัน ในเส้นเลือดในรูปของโคเลสเตอรอลและ ทำให้หลอดเลือดแดงแข็งตัว เป็นอุปสรรคต่อการส่งเลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายจนเกิดการขาดเลือดทำให้นิ้ว แขน ขา นำมาถึงกับต้องตัดทิ้งมักพบในผู้ป่วยที่สูบบุหรี่มานาน 20-30 ปีขึ้นไป และถ้าหากมีก้อนเลือดแดงแข็งตัวเพียงก้อนเล็ก ๆ ก้อนเดียวในหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจ จะทำให้เกิดโรคหัวใจวายกระทันหันหรือเกิดอัมพาต

4. สมองเสื่อมสมรรถภาพและเป็นปัจจัยของโรคลมปัจจุบันได้ ในทุก ๆ ปี จะมีผู้เสียชีวิตเป็นพัน ๆ คนเนื่องจากการเป็นลมหมดสติหรืออัมพาต ส่วนใหญ่จะมีอายุมากกว่า 40 ปี ทั้งนี้เป็นเพราะเส้นเลือดสมองแตกหรือ เกิดจากการอุดตันของเส้นเลือดที่ไปสู่สมอง

5. มะเร็งในอวัยวะอื่น ผู้สูบบุหรี่นอกจากจะเป็นมะเร็งที่ปอดเป็นสำคัญแล้วยังเป็นมะเร็งที่อวัยวะอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น กระเพาะอาหาร ลำคอ ช่องปาก กล่องเสียง ริมฝีปาก ไต กระเพาะปัสสาวะ เป็นต้น

6. สตรีตั้งครรภ์กับการสูบบุหรี่ จะมีโอกาสเกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย เช่น ครรภ์เป็นพิษ บวม ความดันโลหิตสูง เลือดออก ทารกคลอดก่อนกำหนดพบว่าอัตราการร้อยละ 50 หรือมากกว่า โอกาสที่ทารกจะตายมีเพิ่มขึ้น 1.6 เท่า มีอัตราเสี่ยงต่อการแท้งสูง ทารกที่คลอดออกมาจะมีน้ำหนักน้อยกว่าทารกปกติ 170 กรัม นอกจากนั้นในน้ำนมมารดายังมีสารพิษจากบุหรี่ผสมอยู่ด้วยในบุหรี่ 1 มวน มีก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ได้เกือบ 1 ลิตร ผู้ที่สูบบุหรี่วันละ 2 ซอง (40 มวน) เป็นประจำมักจะอายุสั้นกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ 8.3 ปี โอกาสตายจากโรคต่าง ๆ มีมากกว่าถึง 25 เท่า (อ้างถึงใน ไสว วงศ์ชั้น, 2538, น. 101) ผู้ที่สูบบุหรี่จะตายก่อนระยะเวลาอันสมควร 5 ปี ในจำนวน 10 คน ผู้ที่สูบบุหรี่จะตายเพราะโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ราว 3-4 คน (จดหมายข่าว ธรนรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, 2532, น. 1-4) จากรายงานการศึกษาขององค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน

ธีระ ลิ้มศิลา, 2526, น. 11) พบว่าคนที่สูบบุหรี่มีการตายมากกว่าคนที่ไม่สูบบุหรี่ถึงร้อยละ 30-80 อี โรสแคมป์ (อ้างถึงใน ไสว วงศ์ชั้น, 2538, น. 101) พบว่าการสูบบุหรี่ทำให้เกิดมะเร็งปอดถึงร้อยละ 70 โดยการสูบ Cigar และ Pipe มีส่วนทำให้เกิดร้อยละ 20 และร้อยละ 17 ตามลำดับ นายแพทย์ประภิต วาธิสาธกกิจ ศึกษาพบว่า คนสูบบุหรี่มีโอกาสเป็นมะเร็งปอดมากกว่า 10 เท่า สุทัศน์ เงินหมื่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขเปิดเผยว่าสตรีที่ไม่สูบบุหรี่แต่ได้รับควันบุหรี่มีความเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งถึง 1.65 เท่า หากสามีสูบบุหรี่จัดมากกว่าวันละ 1 ซองจะทำให้ภรรยามีโอกาสเป็นมะเร็งถึง 2.89 เท่า ยิ่งเป็นวัยใกล้หมดประจำเดือนจะเพิ่มเป็น 2.33 เท่า จากการสำรวจเด็กชาวอังกฤษ พบว่า ในวัยไม่เกิน 5 ปี ที่ป่วยด้วยโรคเกี่ยวกับระบบหายใจอย่างรุนแรง จำนวน 2,205 คน

ล้วนมีผู้ปกครองสูบบุหรี่ทั้งสิ้น การสูบบุหรี่มีอันตรายต่อทารกในครรภ์ ถ้าหากมารดาสูบบุหรี่จะได้รับก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ที่มาตามกระแสโลหิต ทำให้ลดจำนวนก๊าซออกซิเจนสูง ทารกได้รับไม่เพียงพอต่อการหายใจ สารนิโคตินที่สะสมอยู่ในน้ำนมมารดาทำให้รกเกาะต่ำจากการวิจัยในไอร์แลนด์ พบว่า หญิงมีครรภ์จำนวน 12,013 คน กลุ่มสตรีที่สูบบุหรี่ มีอัตราการแท้งบุตรหรือคลอดก่อนกำหนดสูงมากกว่าการสูบบุหรี่เป็นปัจจัยหนึ่งของการเป็นมะเร็งที่อวัยวะอื่น เช่น ลำคอ กล่องเสียง กระเพาะอาหาร และกระเพาะปัสสาวะ นอกจากนี้ยังพบโรคเส้นเลือดเลี้ยงหัวใจตีบตัน โรคแผลในกระเพาะอาหาร นายแพทย์ เจ.โคลด ได้ทำการศึกษาและพบว่าร้อยละ 46 และ 28 ของชายและหญิงตามลำดับที่ป่วยเป็นมะเร็งกระเพาะปัสสาวะมีปัจจัยจากการสูบบุหรี่

กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)

เนื่องจากว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บุคคลจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงซึ่งบุคคลอาจจะไม่เคยประสบมาก่อน หากบุคคลไม่สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นได้ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยก็จะเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้สังคมจึงต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อควบคุมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นในสังคมการกระทำผิด หรือการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกับพฤติกรรมโดยปกติทั่ว ๆ ไป แม้ว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะไม่ใช่ที่ยอมรับของคนในสังคม แต่ก็ต้องมีอยู่เพื่อเป็นการเปรียบเทียบควบคุมกันไป กล่าวคือเมื่อสังคมมีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมา ก็ย่อมมีการฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นธรรมดา นักสังคม

วิทยาโดยทั่ว ๆ ไปจะอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมมองการกระทำใด ๆ หรือพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็น การฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ การกระทำหรือพฤติกรรมดังกล่าว เรียกว่า “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” (deviant behavior) เนื่องจากบรรทัดฐานและค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมเป็นเรื่องที่ถูกจัดไว้อย่างมีระเบียบ และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทุกคนต้องปฏิบัติตามร่วมกัน หากบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามบุคคลนั้นก็จะถูกลงโทษโดยสังคมนั้น เราอาจกล่าวได้ว่าความเบี่ยงเบนและระเบียบสังคม (social order) เป็นของคู่กันในทุกสังคม สังคมจะเป็นระเบียบได้ก็ต้องอาศัยการควบคุมทางสังคม (social control) เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคมให้เป็นการคุกคามต่อสวัสดิภาพ และความเป็นอยู่ของบุคคล แต่เมื่อสังคมไม่สามารถควบคุมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ หรือบรรทัดฐานของสังคมได้ ก็อาจจะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐาน ดังนั้นความเบี่ยงเบนทางสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคมนั้นเอง

พฤติกรรมการสูบบุหรี่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนลักษณะหนึ่งไม่ถือว่าเป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมที่รุนแรงนัก ซึ่งต่างจากการใช้สารเสพติดชนิดอื่น ๆ เช่น เฮโรอีน กัญชา หรือยาบ้า ฯลฯ เพราะสารเสพติดเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย การสูบบุหรี่ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่คนในสังคมจะมองว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งที่ไม่สมควร เพราะการสูบบุหรี่จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี แต่การสูบบุหรี่ก็เชื่อว่าจะไม่ผิดกฎหมายเสมอไป กล่าวคือ การที่สูบบุหรี่ในสถานที่ที่มีกฎหมาย หรือละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น การที่วัยรุ่นสูบบุหรี่ หรือการที่บุคคลใด ๆ สูบบุหรี่ในสถานที่ห้ามสูบบุหรี่ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ เป็นต้น สำหรับการนิยามว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น นักสังคมวิทยาทั้งหลายได้ให้นิยามความหมายของพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งพอที่จะสรุปการนิยามได้เป็น 2 แนว คือ

1. การนิยามเชิงบรรทัดฐาน (normative definition) เป็นการนิยามว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม การนิยามในลักษณะนี้จะมุ่งจุดสนใจไปที่ตัวบุคคลที่มีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐาน

2. การนิยามเชิงสัมพัทธ์ (relativistic definition) เป็นการนิยามว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นพฤติกรรมของบุคคลซึ่งถูกนิยาม หรือตีความว่าเบี่ยงเบนโดยบุคคลอื่นซึ่งบุคคลนั้น ๆ มีการปฏิสังสรรค์ด้วย การนิยามในลักษณะนี้ไม่ได้เน้นที่ตัวบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่กลับให้ความสนใจกับบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นผู้นิยามบุคคลและพฤติกรรมเหล่านั้นว่าเป็นความเบี่ยงเบน

ในกรณีการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นนี้ เราสามารถถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนลักษณะหนึ่ง กล่าวคือพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็คือพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกจัดไว้

อย่างเป็นทางการแบบแผน ซึ่งระเบียบข้อบังคับและกฎหมายถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานของสังคมนั่นเอง ดังนั้นการที่วัยรุ่นซึ่งเป็นนักเรียนสูบบุหรี่ไม่ว่าจะเป็นการสูบบุหรี่ในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน หรือที่ใด ๆ ก็ตาม จึงเป็นการละเมิดระเบียบข้อบังคับห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ (และเกี่ยวข้องกับการเสพติดทุกชนิด) และยิ่งถ้าสูบบุหรี่ในสถานที่ที่ห้ามสูบบุหรี่ตามกฎหมาย (ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่) ก็ยิ่งถือเป็นความผิดกฎหมายด้วยนั่นเอง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นนั้นถือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนเชิงบรรทัดฐานอย่างหนึ่ง กล่าวคือเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานของสังคมนั่นเอง จากการนิยามพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แตกต่างกันจึงนำไปสู่กรอบแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงทัศนภาพ (perspective) ในการศึกษาที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แนว (Thio, 1988; Rubington and Weinberg, 1987; Orcutt, 1983; Clinard and Meier, 1975)

1. ทัศนภาพเชิงบรรทัดฐาน (normative perspective) แนวทัศนภาพนี้จะอาศัยบรรทัดฐานทางสังคมเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น นั่นคือ มองว่าผู้ที่เบี่ยงเบน คือ ผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ จุดสนใจของแนวทัศนภาพนี้จะอยู่ที่ตัวของผู้ที่เบี่ยงเบน หรือการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยมุ่งที่จะหาคำอธิบายว่ามีปัจจัยหรือปัจจัยใดที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ มากกว่าที่จะให้ความสนใจในกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานที่บุคคลนั้นละเมิด ดังนั้นข้อสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าวจึงมักเป็นคำถามที่ว่า “ทำไมบุคคลจึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเช่นนั้น” ตัวอย่างแนวคิดที่ใช้อธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนในแนวทัศนภาพนี้ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เช่น Differential Socialization Theory, Social Bonding Theory และ Deterrence Theory

2. ทัศนภาพเชิงสัมพัทธ์ (relativistic perspective) แนวทัศนภาพนี้จะมองว่าสังคมแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่มีกฎสากลตายตัว แต่จะแตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ พฤติกรรมเบี่ยงเบนจึงเป็นผลของการตีความและตัดสินของคนในสังคม (social judgement) เราจะสามารถบอกได้ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปฏิกิริยาของคนในสังคมที่มีต่อพฤติกรรมนั้น

หรือกล่าวได้ว่าการจะตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะต้องทราบว่าคุณคิดและความรู้สึกของคนในสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมดังกล่าวเป็นเช่นไร (Goode, 1978, p. 24)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาที่จะนำแนวทัศนภาพเชิงบรรทัดฐานมาเป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากแนวทัศนภาพนี้มีจุดสนใจ หรือมุ่งที่จะหาคำอธิบายถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อของการแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคล กล่าวคือเป็นการศึกษาซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยได้ตั้งขึ้นไว้สำหรับแนวคิดเชิงทฤษฎีในกรอบแนวทัศนภาพนี้ที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรม

สื่อบุหรี่ของวัยรุ่น คือ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ทฤษฎีการยับยั้งกระทำผิด และอาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และความสอดคล้องระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมมาช่วยในการทำความเข้าใจเพิ่มเติม

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

กรอบแนวคิดนี้ จะมองว่าสภาพแวดล้อมของบุคคลเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลได้รับการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การที่บุคคลเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ นั้น เกิดจากการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ หรือจากการสังเกต ซึ่งจะมีทั้งการสังเกตโดยตรง คือการที่บุคคลอื่นแสดง หรือมีพฤติกรรมให้เห็น หรือจากการสังเกตโดยอ้อม คือการสังเกตจากสื่อต่าง ๆ หรือเป็นการรับเอาทัศนคติของบุคคลอื่นเข้าไว้ นักสังคมวิทยาหลายท่านเห็นว่า หนึ่งในหลายทฤษฎีที่สามารถใช้ในการอธิบายการกระทำผิดของบุคคล หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลได้ คือ “การเรียนรู้” (Learning) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า “พฤติกรรมการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหมือนกับพฤติกรรมทางสังคมอื่น ๆ คือเกิดจากการเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” ซึ่ง Edwin Sutherland ได้สร้างทฤษฎีว่าด้วยการเรียนรู้ โดยใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง” (Differential Association Theory)

ทฤษฎีนี้พยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า “สภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลกระทบต่อบุคคลได้อย่างไร” โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาพฤติกรรมอนุโลมตามเป็นการวิเคราะห์ระดับบุคคลว่า “ทำไมบางคนจึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในขณะที่บางคนไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” ซึ่ง Sutherland ได้มีข้อเสนอพอที่จะสรุปได้ดังนี้ (Sutherland, 1968)

1. พฤติกรรมการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ไม่ใช่มีมาแต่กำเนิด หรือเป็นการสืบทอดทางพันธุกรรม
2. พฤติกรรมการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) เป็นการเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ในกระบวนการสื่อสาร
3. ส่วนสำคัญของการเรียนรู้ที่จะมีพฤติกรรมเป็นผู้กระทำผิด (ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน) นั้น จะเกิดขึ้นภายในกลุ่มที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน
4. เมื่อพฤติกรรมการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) ถูกเรียนรู้ การเรียนรู้จะประกอบด้วยวิธีการในการกระทำผิด (การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน) ซึ่งในบางครั้งก็มีความซับซ้อน แต่ในบางครั้งก็มีความง่ายดาย และทิศทางที่เฉพาะเจาะจงของแรงจูงใจ แรงขับ การให้ เหตุผลเข้าข้างตัวเอง และทัศนคติต่อการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน)

5. ทิศทางของแรงจูงใจและแรงขับจะถูกเรียนรู้จากการนิยามกฎหมายในลักษณะของการ นิยามว่าน่าพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ

6. บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิด (ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน) ได้เพราะยึดถือนิยามที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการละเมิดกฎหมาย เหนือกว่าการยึดถือนิยามที่ไม่ส่งเสริมต่อการละเมิดกฎหมาย

7. การคบหาสมาคมที่แตกต่างจะมีความแตกต่างกันออกไปในเรื่องของเวลาที่ระยะเวลา การลำดับก่อน-หลัง และความเข้มข้นในความสัมพันธ์

8. กระบวนการในการเรียนรู้พฤติกรรมการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) จากการคบหาสมาคมกับแบบแผนการกระทำผิด และแบบแผนการไม่กระทำผิดจะเกี่ยวข้องกับกลไกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ นั้นเอง

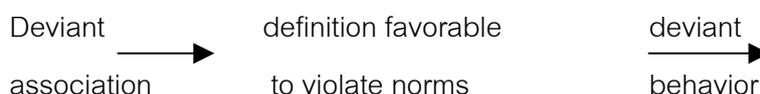
9. ในขณะที่พฤติกรรมการกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) เป็นการแสดงออกถึงความต้องการ หรือค่านิยมทั่ว ๆ ไป แต่ก็ไม่สามารถที่จะอธิบายได้จากความต้องการและค่านิยมดังกล่าว เพราะพฤติกรรมที่ไม่ใช่การกระทำผิด (พฤติกรรมเบี่ยงเบน) ก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมดังกล่าวเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอดังกล่าวนี้อาจสรุปใจความสำคัญได้ว่า พฤติกรรมการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะถูกเรียนรู้จากการปฏิสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ ในขอบเขตที่ปริมาณ และคุณภาพของความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ เหล่านั้นแตกต่างกัน ดังนั้นการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็จะแตกต่างกันออกไปด้วย หลักใหญ่ของสิ่งที่ถูกเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการปฏิสังสรรค์ก็คือ ทศนคติ ค่านิยม และการให้นิยามความหมาย ซึ่งมองได้ทั้งในลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกฎหมาย และพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดกฎหมาย ทั้งในลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกฎหมาย และพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดกฎหมาย

ดังนั้นในขอบเขตของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็เพราะว่าเขายึดถือการนิยามที่ส่งเสริมการละเมิดกฎหมายหรือต่อต้านกฎหมายมากกว่านิยามที่ส่งเสริมปฏิบัติตามกฎหมาย Sutherland เสนอว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลไม่ได้มีมาแต่กำเนิด หรือสามารถที่จะสร้างขึ้นมาเองได้ แต่เป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจในนิยามที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งถูกเรียนรู้ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ที่ใกล้ชิดสนิทสนมในความสัมพันธ์ทางสังคม จึงพอที่จะสรุปได้ว่าพฤติกรรมการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเป็นผลผลิตของการเรียนรู้ทางสังคม โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งมักจะได้แก่ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนสนิท เป็นต้น โดยเน้นที่ความถี่ ระยะเวลา ลำดับก่อน-หลัง และความเข้มข้นของความสัมพันธ์ อันจะมีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งสามารถสรุปเป็นตัวแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1

Differential Association Model

จากตัวแบบจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลเกิดจากการที่บุคคลมีการคบหาสมาคมกับผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้พฤติกรรม และนิยามความหมายของพฤติกรรมนั้นในลักษณะของการส่งเสริมการละเมิดบรรทัดฐาน หรือต่อต้านการละเมิด

บรรทัดฐาน ถ้าบุคคลยอมรับในนิยามที่ส่งเสริมการละเมิดบรรทัดฐานก็จะแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมามีนักสังคมวิทยาหลายคนนำทฤษฎีของ Sutherland ไปประยุกต์ใช้เช่น ผลงานวิจัยของ Gary F. Jensen (1972) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยโดยมีเป้าหมายเพื่อทดสอบทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง โดยศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการมีเพื่อนสนิทเป็น

ผู้กระทำผิด และพฤติกรรมการกระทำผิดของบุคคล พบว่าจำนวนของเพื่อนสนิทที่มีพฤติกรรมการกระทำผิด และตัวแปรที่เกี่ยวกับการยอมรับทัศนคติ และความเชื่อที่ต่อต้านกฎหมายมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำผิดของบุคคล (อ้างถึงใน ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ, 2532, น. 18-19) Kron และ Massey (1980) ก็ได้พยายามเสนอแนวคิดในการพิจารณาให้เห็นว่าปัจจัยที่มีส่วนอย่างมากในการทำให้เด็กวัยรุ่นมีพฤติกรรมการกระทำผิด ก็คือการคบเพื่อนที่กระทำผิดนั้น เป็นแนวคิดของทฤษฎี Differential Association ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พิจารณาถึงประเภทของกลุ่มเพื่อนสนิท และลักษณะหรือเนื้อหาของกลุ่มเพื่อนสนิทเหล่านั้น เช่นเดียวกับ เสริน ปุณณะหิตานนท์ (2527) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎี Differential Association ได้ให้คำอธิบายว่า ก่อนที่จะคบเพื่อนที่กระทำผิด เด็ก ๆ ยังไม่มีความโน้มเอียงอะไรเป็นพิเศษว่าจะกระทำผิด แต่หลังจากที่ได้คบเพื่อนที่กระทำผิดแล้วจึงได้เรียนรู้ค่านิยม ทัศนคติ และทักษะที่โน้มเอียงให้กระทำผิด จนกระทั่งเป็น “เด็กเกเร” จะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้พยายามที่จะเน้นความสำคัญว่า การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น จะเกิดจากการที่บุคคลเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งมักจะได้แก่บุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมที่เป็นบุคคลนัยสำคัญ คือ บิดามารดา และเพื่อนสนิท ซึ่งจะนำไปสู่การนิยามความหมาย ซึ่งบุคคลจะมีการประเมินว่ามีความพึงพอใจนิยามที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือไม่ ถ้าบุคคลมีความพึงพอใจ ก็จะแสดงพฤติกรรมที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมานั่นเอง จากแนวคิดที่เกี่ยวกับการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ทฤษฎีนี้จึงมองปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน 3 ประการ ได้แก่

- ปัจจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม
- ปัจจัยเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์
- ปัจจัยเกี่ยวกับการสื่อสาร

ในกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบน ปัจเจกบุคคลจะเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนม ซึ่งทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคลหรือไม่ ขึ้นกับว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลนัยสำคัญของปัจเจกบุคคลหรือไม่ ประกอบกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนของปัจเจกบุคคลจะต้องเกิดจากการนิยามความหมายที่ส่งเสริมการละเมิดกฎหมายมากกว่าการนิยามที่ต่อต้านการละเมิดกฎหมายทฤษฎีการควบคุมความหมายที่แตกต่างของ Sutherland นั้น มุ่งที่จะอธิบายว่าเพราะเหตุใดบุคคลหนึ่ง ๆ จึงกระทำผิด หรือแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมา แทนที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้นการนำทฤษฎีดังกล่าวนี้มาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือป้องกันไม่ให้บุคคลกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั่นเองจากแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมความหมายที่แตกต่างที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น Sutherland พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในการควบคุมความหมายที่แตกต่างมากที่สุด ได้แก่กลุ่มเพื่อนสนิท การที่วัยรุ่นต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มก็มักจะต้องยอมรับ และยึดถือในแนวทางของกลุ่มเพื่อนสนิททั้งทัศนคติ และพฤติกรรมด้วย เหตุนี้การที่วัยรุ่นมีเพื่อนสนิทที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่จึงมีอิทธิพลต่อตัววัยรุ่นอย่างมาก เพราะจะมีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนสนิทนี้เป็นประจำสม่ำเสมอ โดยที่เมื่อวัยรุ่นมีการควบคุมความหมายกับเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่ก็จะเรียนรู้พฤติกรรมการสูบบุหรี่ดังกล่าวและนิยามความหมายของพฤติกรรมนั้นและประเมินว่าเป็นนิยามที่ส่งเสริม หรือต่อต้านต่อการละเมิดกฎหมาย ถ้าวัยรุ่นมีความพึงพอใจในนิยามที่ส่งเสริมการละเมิดกฎหมาย คือพึงพอใจในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ การมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ก็สามารถเกิดขึ้นได้

ดังนั้นการที่นักเรียนในระดับอาชีวศึกษามีเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่ ก็น่าจะทำให้มีโอกาที่จะสูบบุหรี่ตามเพื่อนสนิทได้ และยังมีจำนวนเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่มากขึ้น ก็น่าจะทำให้มีโอกาที่จะสูบบุหรี่สูงขึ้นด้วย

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory) หรือทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมมีความแตกต่างจากทฤษฎีการควบคุมความหมายที่แตกต่างที่ได้กล่าวไปแล้ว 2 ประการ คือ (Thio, 1983, p. 45)

ประการแรก : ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างมุ่งที่จะหาคำอธิบายว่าทำไมบุคคลจึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในขณะที่ทฤษฎีการควบคุมมุ่งที่จะหาคำอธิบายว่า ทำไมบุคคลจึงปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม คือไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

ประการที่สอง : ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างปฏิเสธแนวคิดของ Freud ที่ว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนสามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติในขณะที่ทฤษฎีการควบคุมค่อนข้างจะยอมรับแนวคิดของ Freud เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎี ว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่จำเป็นต้องเกิดจากการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ บุคคลจึงไปสู่การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเมื่อการควบคุมมีความเปราะบาง หรือถูกทำลายลงแนวทฤษฎีการควบคุมมองว่า การเบี่ยงเบนเป็นเรื่องปกติ เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติแล้วมีความชั่วร้ายแฝงอยู่ในตัว สังคมจึงมีหน้าที่เข้ามาควบคุม ดังนั้นการบุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมนั้น ก็เนื่องมาจากมีการควบคุมทางสังคมอยู่เหนือปัจเจกบุคคล พฤติกรรมเบี่ยงเบนจะเกิดขึ้นเมื่อการควบคุมทางสังคมมีความเปราะบาง หรือถูกทำลายลง แต่เมื่อใดก็ตามที่การควบคุมนั้นมีความแข็งแกร่ง พฤติกรรมเบี่ยงเบนก็จะไม่เกิดขึ้น

Travis Hirschi ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมซึ่งได้อธิบายไว้ในหนังสือ Cause of Delinquency (1969) ซึ่งกล่าวว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ ดังนั้นคำถามของ Hirschi จึงไม่ใช่คำถามว่า “ทำไมบุคคลจึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” แต่เป็นคำถามว่า “ทำไมบุคคลจึงไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” เนื่องจากแนวคิดการควบคุมทางสังคมอธิบายว่าการล่วงละเมิด

บรรทัดฐานสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ หรือความพึงพอใจแก่ผู้ละเมิด จนทำให้คนจำนวนมาก (แม้จะไม่ใช่คนส่วนใหญ่) อยากที่จะละเมิดบรรทัดฐาน ทฤษฎีการควบคุมทางสังคมจึงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะไปศึกษาที่มา หรือปัจจัยที่ส่งเสริมผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่จำเป็นต้องศึกษาว่าปัจจัยอะไรเป็นตัวยับยั้ง หรือควบคุมคนส่วนใหญ่ตลอดเวลาไม่ให้เกิดแรงผลักดันให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Liska and Reed, 1985, p. 547)

ทฤษฎีการควบคุมทางสังคมได้พยายามอธิบายให้เห็นว่าความผูกพัน (Bond) ระหว่างบุคคลกับสังคมที่ดี หรือสังคมที่เป็นระเบียบแบบแผน (conventional society) เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการควบคุม หรือยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แต่เมื่อความผูกพันทางสังคมอ่อนลง หรือสลายลง บุคคลจึงถูกปลดปล่อยจากสิ่งยับยั้ง หรือการควบคุมทำให้บุคคลมีอิสระที่จะกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ (Matsueda, 1982, p. 490)

ดังนั้นข้อเสนอของทฤษฎีการควบคุมทางสังคมก็คือ ความผูกพันต่อสถาบันทางสังคม จะทำหน้าที่เป็นกรอบในการควบคุมพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Liska and Reed, 1985, p. 548)

ความผูกพันทางสังคมที่ Hirschi ให้ความสำคัญ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ความรู้สึกผูกพัน (attachment)
  2. ความยึดมั่นผูกพัน (commitment)
  3. ความเกี่ยวข้อง (involvement)
  4. ความเชื่อ (belief)
1. ความรู้สึกผูกพัน (attachment)

Hirschi ได้อธิบายเกี่ยวกับความรู้สึกผูกพันว่า เป็น “ขอบเขต” ที่บุคคลผูกพันเข้ากับบรรทัดฐานทางสังคมของกลุ่มผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม สาระสำคัญของความรู้สึกผูกพันนี้เป็นเรื่องของกระบวนการที่บรรทัดฐานทางสังคมถูกซึมซับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของบุคคล (internalization of norm) (Hirschi, 1969, p. 18) ซึ่งจะกลายเป็นแนวทางในการรับรู้และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อไป บุคคลดังกล่าวนั้นจึงมีโอกาสมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ยาก แต่ถ้าบุคคลมีความรู้สึกไม่ผูกพัน หรือต่อต้านบุคคลใด ๆ ก็ตามที่เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ครูที่โรงเรียน หรือกลุ่มเพื่อนสนิท คือมีการกระทำที่ขัดแย้งกับความปรารถนาหรือความคาดหวังของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าว บุคคลนั้นก็อยู่ในขอบข่ายที่จะไม่มีความผูกพันกับสังคม เขาจึงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ ดังนั้นความรู้สึกผูกพันนี้จึงเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้กระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และดูเหมือนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความผูกพันทางสังคม Hirschi ได้ศึกษาพบว่า ความรู้สึกผูกพันต่อบุคคลอื่น ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความผูกพันทางสังคมของบุคคลประกอบด้วย ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา โรงเรียน และเพื่อนสนิท (ที่ไม่เบี่ยงเบน) (Hindelang, 1973, p. 471)

1.1 ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา (attachment to parents) Hirschi กล่าวว่า วัยรุ่นที่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาสูงจะมีโอกาสที่จะเข้าไปสู่สถานการณ์ของการกระทำผิดได้น้อย เพราะจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับบิดามารดา อันเป็นองค์ประกอบย่อยอันหนึ่งในการควบคุมมิให้เกิดการกระทำผิด ในขณะที่เดียวกันถ้าชีวิตในครอบครัวไม่มีความสุข เด็กก็จะออกนอกบ้านซึ่งจะนำไปสู่การกระทำผิดได้ (Hirschi, 1969, p. 83)

นอกจากนี้ Hirschi ยังชี้ให้เห็นอีกว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบิดามารดามากเท่าไร ก็จะมีความรู้สึกผูกพัน และยึดถือบิดามารดามากเท่านั้น โอกาสที่จะกระทำผิดก็จะลดลง ดังนั้นการที่เด็กวัยรุ่นมีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดามาก ก็จะมีความรู้สึกผูกพันกับความคาดหวังของบิดามารดามากเท่านั้น และจะมีผลทำให้เด็กวัยรุ่นมีความรู้สึกผูกพันกับการยอมรับในกฎระเบียบของสังคมต่อไป

1.2 ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน (attachment to school)

Hirschi พบว่าเด็กนักเรียนในระดับอาชีวศึกษาที่ไม่ชอบโรงเรียน หรือปฏิเสธกฎเกณฑ์ของโรงเรียน มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย และพบว่าเด็กนักเรียนที่ไม่ค่อยสนใจต่อความคิดเห็นของครูที่เกี่ยวกับตัวเขา เด็กนักเรียนคนนั้นก็มีโอกาสกระทำผิดได้มากกว่า ซึ่งความสัมพันธ์อันนี้มีความแข็งแรง และเป็นความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงทฤษฎีการควบคุม (Hirschi, 1969, p. 123)

1.3 ความรู้สึกผูกพันต่อเพื่อน (attachment to peers)

Hirschi เสนอว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความเข้มข้นของความรู้สึกผูกพันต่อเพื่อนสนิทที่ไม่เบี่ยงเบนสูง จะมีแนวโน้มในการกระทำผิดน้อยลง (Matseda, 1982, p. 490) ซึ่ง Hirschi เองก็ได้ยืนยันด้วยหลักฐานจากการศึกษาให้เห็นด้วยว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความรู้สึกผูกพันกับเพื่อนสนิทที่ไม่เบี่ยงเบนสูง มักจะมีโอกาสมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้น้อย

อย่างไรก็ดี Hirschi ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ความรู้สึกผูกพันต่อผู้อื่นเป็นเพียงองค์ประกอบย่อยอันหนึ่งของความผูกพันทางสังคมของบุคคลเท่านั้น ซึ่งหมายความว่ายังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีกที่มีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล (Hirschi, 1969, p. 19)

2. ความยึดมั่นผูกพัน (commitment)

Hirschi ได้อธิบายไว้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่บุคคลคิดถึงการลงทุนอันได้แก่เวลา พลังงาน ตัวเอง ที่จะใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแบบแผนของสังคม การมี

พฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐานของสังคมจะเป็นตัวทำลายกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติ ตามปกติบุคคลจึงไม่กล้าที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นหมายความว่า ถ้าบุคคลพิจารณาแล้วเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์จากการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมก็จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เหล่านั้นและจะไม่กระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

เพราะจะเป็นตัวทำลายคุณค่า หรือประโยชน์ที่บุคคลจะได้รับ (Hirschi, 1969, pp. 20-21) แนวคิดเกี่ยวกับความยึดมั่นผูกพันนี้ อาจสรุปได้ว่าการที่บุคคลมีความยึดมั่นผูกพันกับการกระทำที่สังคมยอมรับก็จะเป็นตัวช่วยเหนี่ยวรั้ง หรือยับยั้งไม่ให้คุณคนกระทำผิดได้ เพราะโดยปกติแล้วก่อนที่บุคคลใด ๆ จะตัดสินใจกระทำผิด หรือแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น บุคคลจะมีการไตร่ตรอง หรือประเมินถึงผลได้ผลเสียก่อน ซึ่งการคำนึงถึงผลได้ผลเสียนี้มีใช่เป็นเพียงการคำนึงถึงแต่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงอนาคตด้วยหรืออาจสรุปสั้น ๆ ได้ว่าความยึดมั่นผูกพันกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับก็คือการมองเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติตามบรรทัดฐานกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม หรือแบบแผนเหล่านั้น จนไม่กล้าที่จะละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมใด ๆ อันจะเป็นตัวทำลายสังคมด้วย

3. ความเกี่ยวข้อง (involvement)

หมายถึงการหมกมุ่น หรือการทุ่มเทเวลา และพลังงานทั้งหมดไปกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นสมมติธรรมเบื้องต้นที่เกี่ยวกับความเกี่ยวข้องก็คือ ถ้าบุคคลหมกมุ่นทุ่มเทอยู่กับการทำความดี หรือการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานของสังคมแล้ว บุคคลก็จะมีเวลา หรือโอกาสที่จะไปกระทำผิด หรือแม้แต่จะคิดได้ (Hirschi, 1969, pp. 22-23) เนื่องจากบุคคลโดยทั่วไปจะไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ในหลายลักษณะในเวลาเดียวกันได้ ดังนั้นการที่บุคคลทุ่มเทเกี่ยวข้องอยู่กับกิจกรรมหรือการกระทำตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ ย่อมจะช่วยลดโอกาส หรือยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ ซึ่ง Sutherland ก็ได้ยืนยันในเรื่องนี้เช่นกันว่าพฤติกรรมที่เป็นไปตามแบบแผนที่สังคมยอมรับจะกินเวลาบุคคลให้หมดไป ซึ่งก็เท่ากับว่าเป็นการป้องกันบุคคลไม่ให้มีเวลาไปคบหาสมาคม หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เป็นการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ (Matsueda, 1982, p. 490) ในการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดของนักเรียนวัยรุ่นนั้น Hirschi ได้ทำการศึกษาความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เป็นแบบแผนที่สังคมยอมรับของวัยรุ่น ซึ่งก็คือกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นเรื่องทางวิชาการ และกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางวิชาการ (เช่น กีฬา) ซึ่ง Hirschi พบว่า ถ้านักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้ง 2 ด้านของโรงเรียนสูง วัยรุ่นก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดต่ำ กล่าวคือ กิจกรรมทั้ง 2 ด้านของโรงเรียนมีสหสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิดนั่นเอง (Hindelang, 1973, p. 481)

4. ความเชื่อ (belief)

ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมถือว่า บุคคลในสังคมมีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับ หรือขนาดของความเชื่อที่มีต่อความถูกต้องชอบธรรมของกฎเกณฑ์ หรือบรรทัดฐานของสังคม โดยบุคคลจะพิจารณาว่าเขาควรจะเชื่อฟังบรรทัดฐานหรือค่านิยมของสังคมมากน้อยเพียงใด (Hirschi, 1969, p. 26) Hirschi ได้เสนอว่าการกระทำผิดมิได้มีผลมาจากความเชื่อที่ต้องการกระทำผิด แต่กลับตรงข้าม การกระทำผิดมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าบุคคลขาดความเชื่อต่อการห้ามกระทำผิด (Hirschi, 1969, p. 198) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ายิ่งบุคคลมีความเชื่อถือ หรือยึดถือในค่านิยม หรือบรรทัดฐานของสังคมน้อยลงเท่าใด บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่จะละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม หรือมีการกระทำผิดมากขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าบุคคลมีความเชื่อถือในบรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมสูง ความเชื่อถือนั้นก็จะเป็นตัวยับยั้งให้บุคคลมีโอกาสกระทำผิดได้น้อยลงนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดถึงองค์ประกอบของความผูกพันทางสังคมจึงพอที่จะสรุปได้ว่าความผูกพันทางสังคมทั้ง 4 องค์ประกอบ (ได้แก่ ความรู้สึกผูกพัน ความยึดมั่นผูกพัน ความเกี่ยวข้อง และความเชื่อ) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถส่งผลกระทบต่อการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้อย่างเป็นอิสระต่อ

กันแต่ในขณะเดียวกันทั้ง 4 องค์ประกอบก็มี ความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงบวกด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ดังกล่าวจะเป็นกลไกในการควบคุม หรือยับยั้งมิให้บุคคลกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ตราบเท่าที่ความผูกพันดังกล่าวยังมีความเข้มแข็ง แต่ตราบใดที่ความผูกพันดังกล่าวเปราะบาง หรือสลายลง ก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสให้บุคคลสามารถกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้มากขึ้นนั่นเองแนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันทางสังคมมีจุดสนใจอยู่ที่การอธิบายว่า “ทำไมบุคคลจึงไม่กระทำผิดหรือไม่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน” การอธิบายจึงเป็นการพยายามชี้ให้เห็นว่า ความผูกพันของบุคคลที่มีต่อสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำหน้าที่ควบคุม หรือยับยั้งมิให้บุคคลกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนแต่เมื่อความผูกพันต่อสังคมอ่อนแอลง หรือสลายลง บุคคลจึงถูกปลดปล่อยจากการควบคุม ทำให้บุคคลมีอิสระที่จะกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ ความผูกพันที่ Hirschi กล่าวถึงนี้จะเน้นจุดสำคัญที่ว่า “เป็นความผูกพันระหว่างบุคคลกับสังคมที่ดี หรือสังคมที่เป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป” ดังนั้นความผูกพันนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ความผูกพันต่อบุคคลก็คือความผูกพันต่อบิดามารดา โรงเรียน (ครู) และเพื่อนสนิท และทางสังคมที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการเป็นระเบียบแบบแผน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นความผูกพันต่อ “บุคคลที่เป็นพลเมืองดี และกิจกรรมที่เป็นการกระทำของพลเมืองดี” ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของความผูกพันทางสังคม ได้แก่

- ความรู้สึกผูกพัน (attachment)
- ความยึดมั่นผูกพัน (commitment)
- ความเกี่ยวข้อง (involvement)
- ความเชื่อ (belief)

องค์ประกอบทั้ง 4 เป็นเสมือนกลไกในการควบคุมบุคคลมิให้กระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือเมื่อบุคคลมีความผูกพันต่อสังคมในองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว องค์ประกอบต่าง ๆ ก็จะเป็นเงื่อนไขในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล แต่เมื่อความผูกพันดังกล่าวอ่อนแอลง หรือสลายลง โอกาสที่บุคคลจะกระทำผิด หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้

ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคมที่จะเป็นกลไกในการควบคุมการมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นจึงได้แก่

1. ความรู้สึกผูกพัน

หมายถึง ความรู้สึกผูกพันของวัยรุ่นต่อบิดามารดา และครู (และโรงเรียน) ซึ่งเป็นการพิจารณาว่าวัยรุ่นมีความผูกพันต่อบิดามารดาและครูมากหรือน้อยเพียงใด โดยอาศัยการวัดจากความรู้สึกผูกพัน ส่วนความรู้สึกผูกพันต่อเพื่อนสนิทนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่ แต่แนวคิดของ Hirschi เน้นถึงความสำคัญของเพื่อนสนิทที่ดีหรือไม่กระทำผิด

(คือไม่สูบบุหรี่) จะเป็นตัวควบคุมไม่ให้บุคคลกระทำผิด ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยเกี่ยวกับเพื่อนสนิทนี้ไปรวมกับกรอบแนวคิดการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้วในสมมติฐานที่ 1 และศึกษาเพียงความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา และครู

2. ความยึดมั่นผูกพัน

หมายถึง ความยึดมั่นผูกพันต่อกิจกรรมที่สังคมยอมรับ กล่าวคือ วัยรุ่นเป็นวัยของการศึกษาหาความรู้ ดังนั้นการที่วัยรุ่นมองเห็นประโยชน์จากปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนหรือกิจกรรมทางการเรียน ตลอดจนความมุ่งหวังต่อความสำเร็จทางการศึกษาและอาชีพ จึงถือได้ว่าเป็นความมุ่งหวังที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของสังคม

3. ความเกี่ยวข้อง

หมายถึง ความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ หรือกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งก็คือการทุ่มเทเวลาให้กับการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและโรงเรียน ทั้งกิจกรรมทางวิชาการ เช่น การทำงานที่ได้รับมอบหมายจากครู การจัดนิทรรศการทางวิชาการ และกิจกรรมที่ไม่ใช่ทางวิชาการ เช่น การแข่งขันกีฬา เป็นต้น

4. ความเชื่อถือ

หมายถึง ความเชื่อถือในความถูกต้องชอบธรรมของบรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ ทั้งที่เป็นบรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปของสังคมและที่เฉพาะเจาะจงต่อการสูบบุหรี่ คือระเบียบของโรงเรียนที่ห้ามนักเรียนสูบบุหรี่ และมาตรการต่าง ๆ ในการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่

ทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิด (Deterrence Theory)

ทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการควบคุมทางสังคม ทฤษฎีดังกล่าวมีสมมติฐานธรรมเบื้องต้นว่า บุคคลมีแรงจูงใจที่จะละเมิดบรรทัดฐานของสังคม แต่จะถูกยับยั้งโดยการควบคุมทางสังคมโดยอาศัยการลงโทษเป็นกลไกในการควบคุม (Liska, 1987, p. 93) แนวคิดนี้มีจุดสนใจอยู่ที่การกระทำของบุคคลที่เป็นกรละเมิดกฎหมาย หรือระเบียบนี้มีจุดสนใจอยู่ที่การกระทำของบุคคลที่เป็นกรละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมโดยทั่ว ๆ ไป

การกระทำของบุคคลจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล และการกระทำผิดก็คือ ผลของการคำนวณอย่างมีเหตุผลของบุคคลว่ามีประโยชน์ หรือคุ้มค่าที่จะละเมิดกฎหมายหรือไม่ ถ้าประเมินแล้วพบว่าผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับมีน้อยกว่าผลเสีย บุคคลก็จะละเว้นจากการกระทำผิด

การยับยั้งการกระทำผิดสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ (Liska, 1987, pp. 93-34)

1. การยับยั้งทั่วไป (general deterrence) หมายถึงการทำให้บุคคลทั่ว ๆ ไปละเว้นจากการกระทำผิด โดยใช้การลงโทษเป็นกลไกในการยับยั้ง กรณีนี้บุคคลมิใช่ผู้ที่ถูกลงโทษโดยตรง ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความรู้สึกเกรงกลัวว่าถ้าตนกระทำผิดก็จะต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการขู่ให้กลัวการถูกลงโทษ

2. การยับยั้งเฉพาะ (specific deterrence) หมายถึงการยับยั้งผู้ที่กระทำผิดโดยตรง โดยการลงโทษบุคคลนั้น ๆ เพื่อที่จะให้บุคคลนั้นเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าที่จะกระทำผิดซ้ำอีก

นักทฤษฎีที่ถือได้ว่าเป็นต้นแบบ หรือเป็นผู้ที่เสนอหลักเกณฑ์ของทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดก็คือ Cesare Beccaria และ Jeremy Bentham Beccaria ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากนักคิดคลาสสิกคนแรก ๆ ที่เชื่อว่า พลเมืองสร้างสัญญาประชาคมขึ้นมาก็เพื่อหนีจากสภาวะความขัดแย้งต่าง ๆ ที่ไม่สามารถจะทนได้ พร้อมกับยกอำนาจการปกครองให้กับผู้ปกครองและอำนาจในการลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันการละเมิดกฎหมาย แต่ Beccaria ก็ไม่เห็นด้วยต่อการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างโหดร้าย และทารุณในสมัยนั้น เขาจึงได้เสนอหลักเกณฑ์ในการลงโทษผู้กระทำผิดโดยเสนอผลงานชื่อ On crime and Punishment ในปี ค.ศ. 1764 ซึ่งกล่าวถึงความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของการลงโทษว่า ควรเป็นไปเพื่อที่จะทำให้ประชาชนทั้งหลายเกิดความหวาดหวั่นครั่นคร้าม ไม่กล้าที่จะกระทำผิด เพราะเกรงว่าจะถูกจับได้ และถูกลงโทษ (มรกต เจริญสวัสดิ์, 2531, น. 13) Beccaria มองว่าการพิพากษา และการลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องรีบกระทำด้วย “ความรวดเร็ว” (celerity or swiftness) เพื่อให้บุคคลอื่นสามารถจำได้ว่าบุคคลนั้นกระทำผิดอะไร เมื่อใด และได้รับโทษอย่างไรเป็นการตอบแทน เพราะถ้าปล่อยให้เวลาผ่านไปเนิ่นนานเกินไปจนเหตุการณ์การกระทำผิดดังกล่าวถูกลืมเลือนไป ทางลงโทษนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไรในด้านการยับยั้งการกระทำผิด

นอกจากนี้การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดควรมีความเหมาะสมกับความคิดและสถานการณ์ โดยเฉพาะโทษที่พึงใช้กับผู้กระทำผิดนั้น ควรจะคำนวณถึงความเสียหายที่สังคมได้รับการกระทำดังกล่าว คือต้องคำนึงถึงสัดส่วนของความหนักเบา หรือ “ความรุนแรง” (severity) ที่ผู้กระทำผิดได้กระทำไปแล้วเป็นสำคัญในการพิจารณาโทษ เช่นการลงโทษผู้กระทำผิดควรจะให้สมเหตุสมผลกับการกระทำที่ได้ก่อขึ้น ในกรณีที่การกระทำผิดมีความรุนแรง ก็ควรได้รับการลงโทษอย่างรุนแรงด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลนั้นกระทำผิดซ้ำอีก

ประการสุดท้ายก็คือหลักประกันที่ว่าผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษอย่างแน่นอน (certainty) หมายความว่าผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกจับกุมอย่างแน่นอน ซึ่งเป็นหลักที่มีประสิทธิผลมากกว่าอย่างอื่น โดยเฉพาะถ้าเปรียบเทียบกับความรุนแรงในการลงโทษ Beccaria เชื่อว่าการลงโทษจะเกิดผลในการยับยั้งการกระทำผิดได้มากที่สุดไม่ใช่ความรุนแรงในการลงโทษแต่อยู่ที่ความแน่นอน

ในการลงโทษมากกว่า แม้ว่ากลงโทษจะทำได้แค่พอประมาณ แต่ถ้ามีความแน่นอนแล้ว ย่อมจะมีผลต่อจิตใจมากกว่าความกลัวความรุนแรงของการลงโทษถ้าผู้กระทำผิดมีความคาดหวังว่าเขาสามารถที่จะหลบหนีจากการลงโทษที่รุนแรงนั้นได้ การลงโทษก็จะมีประสิทธิผลน้อย แต่ถ้าการลงโทษมีความรุนแรงเกินไป ผู้กระทำผิดก็จะหนีจากการลงโทษ และไปกระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้นเพื่อให้เกิดผลในการยับยั้งการกระทำผิด การลงโทษควรจะต้องเฉียบขาด และต้องกระทำจริง ๆ (Beccaria อ้างถึงใน มรกต เจริญสวัสดิ์, 2531, น. 13-14) นักอาชญาวิทยาอีกผู้หนึ่งที่มีแนวความคิดคล้ายกัน Beccaria คือ Jeremy Bentham ซึ่งมองว่าการลงโทษควรจะทำเพื่อเป็นการยับยั้ง หรือป้องกัน การกระทำผิด การลงโทษสำหรับการกระทำผิดนั้น กฎหมายควรที่จะกำหนดไว้ว่าผู้ที่กระทำผิดต้องได้รับความทุกข์ทรมานที่สาสม หรือมากยิ่งขึ้นกว่าความพอใจที่บุคคลได้รับจากการกระทำผิดนั้น ซึ่งจะเป็นผลให้บุคคลทั้งหลายเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าที่จะกระทำผิด แต่ Bentham ก็ได้เน้นย้ำว่า การลงโทษตามกฎหมายไม่ควรเป็นการกระทำเพื่อเป็นการแก้แค้นต่อผู้ที่กระทำผิด

แต่เพื่อให้หลบจำ และเป็นเกรงกลัวกันมิให้การกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นได้อีก (Bentham อ้างถึงใน มรกต เจริญสวัสดิ์, 2531, น. 15) Bentham ได้เสนอผลงาน Fragment on Government (1776) และ An Introduction of the Principles of Moral and Registration (1789) ซึ่งกล่าวถึงการคำนวณประมาณการลงโทษ เพื่อให้บรรลุผลในการป้องกัน และแก้ไขผลร้ายของการกระทำผิด ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (Bentham อ้างถึงใน มรกต เจริญสวัสดิ์, 2531, น. 15-16)

1. ปริมาณโทษต้องมากพอที่จะทำให้บรรลุการยับยั้งการกระทำผิดกล่าวคือ ปริมาณโทษต้องมากกว่าผลได้ของการกระทำผิด

2. ปริมาณโทษต้องไม่มากเกินไปกว่าจำเป็นในการบรรลุผลการยับยั้งการกระทำผิด

ดังนั้นสิ่งที่ Bentham พยายามให้ความสำคัญก็คือในเรื่องของความแน่นอนและความรุนแรงของการลงโทษ ซึ่งตรงกับ Beccaria แต่ Bentham ไม่ได้เน้นที่ความรวดเร็วของการลงโทษด้วยเหตุนี้ การนำแนวคิดของ Beccaria มาใช้จึงน่าจะสามารถอธิบายได้ชัดเจนกว่าจะเห็นได้ว่าการลงโทษเพื่อให้มีผลในการยับยั้งการกระทำผิดนั้นมีเป้าหมายที่จะชี้ให้บุคคลเห็นว่าบุคคลจะได้รับผลอย่างไรจากการกระทำผิดของเขา เพื่อเป็นกลไกในการยับยั้งการกระทำผิดของบุคคล ทั้งที่เป็นการทำให้บุคคลไม่กระทำผิดซ้ำอีก และให้บุคคลทั่ว ๆ ไปเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำผิด เพราะถ้าบุคคลกระทำผิดเช่นนั้นก็จะมีหลักประกันว่าบุคคลจะต้องถูกจับมาลงโทษอย่างแน่นอน และจะต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง และรวดเร็วต่อการกระทำผิดนั้น ๆ

ดังนั้นจากแนวคิดของ Beccaria เราสามารถที่จะสรุปได้ว่าทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดได้เสนอหลักเกณฑ์ในการยับยั้งการกระทำผิดไว้ 3 ประการ คือ (Liska, 1987, p. 94)

1. ความแน่นอนในการลงโทษ (certainty) หมายถึงการที่บุคคลรู้ว่าผู้ที่กระทำผิดมีโอกาสจะถูกจับมาลงโทษมากน้อยเพียงใด ยิ่งโอกาสที่จะถูกจับมาลงโทษมีความแน่นอนมากเท่าใด การกระทำผิดก็น่าจะเกิดขึ้นน้อยลงเท่านั้น การทำให้บุคคลรู้ว่าผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกจับ และลงโทษอย่างแน่นอน จะทำให้บุคคลไม่กล้าที่จะกระทำผิด ในประเด็นนี้ Beccaria เชื่อว่ามีผลในการยับยั้งการกระทำผิดมากกว่าสิ่งอื่น กล่าวคือ การที่บุคคลรู้ว่าถ้าเขากระทำผิด และเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเหนือเขาสามารถจับเขามาลงโทษได้อย่างแน่นอนแล้วเขาน่าจะละเว้นจากการกระทำผิดว่ามีความหนักเบาเพียงใด ยิ่งการลงโทษมีความรุนแรงมากเพียงใด การกระทำผิดก็น่าจะเกิดขึ้นน้อยลง เพราะบุคคลจะมีการคำนวณถึงผลได้ผลเสียต่อการกระทำผิด ถ้าบุคคลประเมินว่าการกระทำผิดไม่คุ้มกับการลงโทษที่จะได้รับก็จะไม่ทำ แต่ถ้าคุ้มค่าก็จะทำ

3. ความรวดเร็วในการลงโทษ (celerity or swiftness) หมายถึงการที่บุคคลรับรู้ถึงความรวดเร็วของการลงโทษต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ยิ่งการลงโทษสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วเพียงใด การกระทำผิดก็น่าจะน้อยลง ดังนั้นช่วงระยะเวลาระหว่างการกระทำผิดกับการที่ผู้กระทำผิดถูกลงโทษจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะความล่าช้าของการลงโทษจะทำให้ระดับความรุนแรง และความแน่นอนในการลงโทษลดลงไปด้วย

แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นการชี้ให้เห็นว่า การลงโทษเป็นกลไกในการควบคุมการกระทำผิด โดยมีจุดสนใจอยู่ที่การชี้ให้เห็นถึงการที่บุคคลเกรงกลัวต่อการลงโทษต่อการกระทำผิดว่ามีความรวดเร็ว รุนแรง และแน่นอน จะเป็นสิ่งยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิดนั่นเอง ซึ่งมีผู้ที่ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการยับยั้งการกระทำผิดไปใช้ในการศึกษามากมายเช่น Wald and Chiricos (1972) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการสูญบุหรี และการลักขโมย กับการรับรู้ความรุนแรงและความแน่นอนของการลงโทษ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัย Florida จำนวน 321 คน โดยคาดว่าถ้าการยับยั้งมีจริง การกระทำผิด (การสูญบุหรี และการลักขโมย) จะแปรผกผันกับตามการรับรู้ความรุนแรง และความแน่นอนของการลงโทษ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1. การรับรู้ความรุนแรงในการลงโทษไม่มีผลต่อพฤติกรรมการลักขโมย และสูญบุหรี
2. การรับรู้ความแน่นอนในการลงโทษ (รับรู้ว่าคุณเองมีโอกาสถูกจับ และได้รับโทษเมื่อกระทำผิด) มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิด และพบด้วยว่าการรับรู้ความแน่นอนในการลงโทษในการสูญบุหรีมีมากกว่าในการลักขโมย Tittle and Rowe (1974) ศึกษาพบว่าอัตราการทำผิดและความแน่นอนในการลงโทษในเขตชนบท และในเขตเมืองของรัฐ Florida มีสหสัมพันธ์เชิงลบต่อ

กัน โดยเขารายงานว่าการยับยั้งการกระทำผิดให้ผลชัดเจน แม้ว่าผลของการศึกษาจะพบว่าเป็นเงื่อนไขบนความแน่นอนของการจับกุมที่มีระดับต่ำไปเล็กน้อย (ประมาณร้อยละ 30) Krant (1976) ศึกษา นักศึกษาจำนวน 606 คนที่มีพฤติกรรมลักขโมยตามร้านโดยใช้ทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิด และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism Theory) เพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของการลงโทษอย่างเป็นทางการ (formal sanction) และการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (informal sanction) ที่มีต่อการลักขโมยตามร้าน การศึกษาพบว่า มีข้อมูลจำนวนมากที่สนับสนุนทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิด คือผู้ที่ตอบแบบสอบถาม (เป็นผู้ที่กระทำผิดทั้งหมด) ให้เหตุผลว่าการเสี่ยงต่อการลงโทษที่ต่ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้พวกเขามีพฤติกรรมเช่นนั้นและการเปรียบเทียบผลของการลงโทษอย่างเป็นทางการ และการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ พบว่าการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการมีผลมากกว่าซึ่ง Krant ตีความ ว่าอาจเป็นเพราะประสบการณ์ของการลักขโมยของตามร้าน และการสนับสนุนจากเพื่อนที่มีพฤติกรรมเช่นนี้มีอิทธิพลช่วยสร้างบรรยากาศทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำผิดได้ (อ้างถึงใน ทิพย์วรรณ วาณิชยากร, 2529)

Bailey (1980) ได้ทำการศึกษาการลงโทษประหารชีวิต โดยกล่าวว่าประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งของการศึกษาการยับยั้งการกระทำผิด ซึ่งทั้ง Beccaria และ Bentham ให้ความสำคัญ แต่งานวิจัยที่ผ่านมา ๆ มา ไม่ค่อยสนใจมากนัก คือกรณีเกี่ยวกับการลงโทษอย่างรวดเร็ว โดยมองว่าการบังคับของกฎหมายจะมีประสิทธิภาพในการยับยั้งการก่ออาชญากรรมจำเป็นต้องมี

- ความรุนแรง (severity)
- การดำเนินการอย่างแน่นอน (certainty)
- การดำเนินการอย่างรวดเร็ว (celerity or swiftness)
- การดำเนินการอย่างเปิดเผยทั่วไป (publicly)

ปัจจัยทั้ง 4 ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น เพราะความกลัวต่อการลงโทษจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้บุคคลละเว้นจากการกระทำผิดได้ทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดเป็นอีกแนวคิดหนึ่งในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทางสังคม แต่มีความแตกต่างจากทฤษฎีความผูกพันทางสังคม กล่าวคือ แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันทางสังคมมองว่า ความผูกพันของบุคคลต่อสังคมเป็นกลไกที่ควบคุมไม่ให้บุคคลกระทำผิด แต่เมื่อความผูกพันดังกล่าวอ่อนแอลง หรือสลายลง บุคคลก็มีโอกาสที่จะหันไปสู่อำนาจการกระทำผิดได้ ในขณะที่ทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดมองว่า สังคมอาศัยการลงโทษเป็นกลไกในการควบคุมไม่ให้บุคคลกระทำผิด ซึ่งกลไกดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความแน่นอน ความรุนแรง และความรวดเร็วในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่ถ้าบุคคลเห็นว่าการกระทำผิดมีผลได้มากกว่าการถูกลงโทษก็จะกระทำแต่เนื่องจากทฤษฎีการ

ยับยั้งการกระทำผิดพลาดที่ จะอธิบายว่าการที่บุคคลมีความเกรงกลัวต่อการลงโทษว่ามีความ
 แน่นนอน ความรุนแรง และความรวดเร็วเพียงใด ซึ่งจะเป็นกลไกในการยับยั้งการกระทำผิดของ
 บุคคล การพิจารณาว่าบุคคลมีความเกรงกลัวต่อการลงโทษเพียงใดนั้นเป็นเรื่องยาก ดังนั้นในการ
 วัดความเกรงกลัวดังกล่าวจึงต้องอาศัยการรับรู้ต่อการลงโทษมาช่วยในการวัด กล่าวคือเป็นการ
 พิจารณาว่าบุคคลรับรู้ต่อความแน่นนอน ความรุนแรง และความรวดเร็วในการลงโทษอย่างไร และ
 จะเป็นกลไกที่ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิดนั้นเอง ดังนั้นการนำทฤษฎีการยับยั้งการกระทำผิดมาใช้
 ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการสอบบัญชีของวัยรุ่น จึงเป็นการอธิบายว่าการที่วัยรุ่นรับรู้ต่อการลงโทษ
 การสอบบัญชีนั้นมีความแน่นนอน รุนแรง และรวดเร็วเพียงใดจะเป็นปัจจัยในการที่วัยรุ่นจะประเมินว่า
 การสอบบัญชี กับการถูกจับได้และถูกลงโทษคุ้มค่าหรือไม่ ถ้าประเมินแล้วว่าคุ้มค่า ก็มีแนวโน้มที่จะ
 สอบบัญชีได้สูง ซึ่งการลงโทษต่อการสอบบัญชีของวัยรุ่นมีทั้งการลงโทษที่เป็นทางการ ได้แก่ การลง
 โทษนักเรียนที่สอบบัญชี และการลงโทษผู้ที่สอบบัญชีในบริเวณที่ห้ามสูบบุหรี่และการลงโทษที่ไม่เป็นทาง
 ทางการ ได้แก่ การที่บิดามารดาของวัยรุ่นรู้ว่าวัยรุ่นสอบบัญชี แล้วถูกตำหนิต่อว่า หรือลงโทษนอกเหนือ
 จากกรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดและพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลแล้ว
 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมโดยทั่ว ๆ ไปของบุคคล ซึ่ง
 ไม่ได้ชี้เฉพาะว่าจะต้องเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือไม่มาช่วยในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการสอบบัญชี
 ของวัยรุ่นด้วย แนวคิดดังกล่าว คือแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและความสอดคล้องระหว่างทัศนคติ
 กับพฤติกรรม

ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง (Reference Group Theory)

กลุ่มอ้างอิง (reference group) หมายถึง กลุ่มใด ๆ ก็ตามที่บุคคลหนึ่ง ๆ ยึดถือ และ
 พยายามปรับตัวตามแนวทางของกลุ่มนั้น ๆ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นสมาชิกของกลุ่ม หรือเพียงแต่
 คาดหวังว่าจะเป็นสมาชิกของกลุ่มในอนาคตก็ตาม ทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลก็จะถูกก่อรูป
 ขึ้นโดยการรับอิทธิพลจากกลุ่มอ้างอิงนั่นเอง Seltzer (1982) ก็ได้อธิบายกลุ่มอ้างอิงว่าสามารถที่
 จะทำความเข้าใจได้ในลักษณะของกระบวนการที่บุคคล “อ้างอิง” ตนเองเข้ากับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
 ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการอธิบายว่าบุคคลสามารถที่จะได้รับอิทธิพลจากกลุ่มใด ๆ
 ได้โดยที่ไม่ต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น กลุ่มอ้างอิงที่ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพล
 ต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลมากที่สุด คือ “กลุ่มปฐมภูมิ” (primary group) เป็นกลุ่มที่
 ประกอบด้วยคนจำนวนน้อยที่มีการกระทำโต้ตอบกันโดยตรง สมาชิกมีพื้นฐานความสัมพันธ์ทาง
 จิตใจเป็นที่ตั้ง และรู้จักมักคุ้นกันเป็นส่วนตัว มีการติดต่อสัมพันธ์กันหลายด้าน โดยที่ไม่จำเป็นต้อง

มีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยเลย กลุ่มปฐมนิเทศที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนสนิท Raymond Schmitt (1972) ได้พยายามพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงให้เป็นระบบ มีความหมายกว้างกว่า และเป็นนามธรรมกว่า โดยใช้คำว่า "reference others" ซึ่งเขาใช้ในความหมายที่ว่ากลุ่มอ้างอิงเป็นบุคคล หรือกลุ่ม หรือกรอบในการอ้างอิงที่บุคคลใช้เป็นหลักฐานเปรียบเทียบสำหรับประเมินค่าตนเอง ซึ่งอาจจะไม่ใช่กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ก็ได้ เป็นการเน้นอิทธิพลของคนอื่น บุคคลจะประเมินตนเองจากการมองของคนอื่นหรือในแง่ของ "generalized others" ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง จนยึดถือคนอื่นเป็นหลัก คือกลุ่มอ้างอิงทำหน้าที่เป็นจุดยืนให้มาตรฐาน ซึ่งบุคคลจะใช้เป็นแบบแผนพฤติกรรมของตน (อ้างถึงใน ศิขริน สุสุข, 2532, น. 21) ในปัจจุบันกลุ่มอ้างอิงมีแนวโน้มที่จะเป็น non-membership reference group มากขึ้น คือเป็นกลุ่มอ้างอิงที่บุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกเป็นอิทธิพลจากบุคคลอื่น หรือกลุ่มอ้างอิงที่บุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกอยู่ด้วย Schmitt พยายามมองมโนทัศน์ "กลุ่มอ้างอิง" คือมองในลักษณะที่เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่ง หมายความว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลนั้น มักจะเกิดขึ้นในบริบทของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลเหล่านั้น ในปัจจุบันบุคคลที่มีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลไม่จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงก็สามารถเป็นกลุ่มอ้างอิงได้ เช่น ในกรณีที่ปัจเจกบุคคลมีความชื่นชม หรือนับถือบุคคลใดเป็นพิเศษ บุคคลนั้นก็สามรถถือได้ว่าเป็นกลุ่มอ้างอิงได้ ดังนั้น Schmitt จึงได้พยายามสร้างกรอบให้เห็นรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลหนึ่งจะมีอิทธิพลต่ออีกบุคคลหนึ่ง และสรุปเป็นประเภทของ other (typology of other) ที่มีต่อตัวบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- บุคคลนั้นมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคล หรือไม่ (reference or non-reference)
- บุคคลนั้นเป็นสมาชิกในกลุ่ม หรือเป็นบุคคลนอกกลุ่ม (membership or non-membership) ซึ่งสรุปได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

ภาพที่ 2.2
รูปแบบสถานะของสมาชิก

Reference membership other non-membership other
Status บุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน บุคคลที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน
สถานะอิทธิพล

reference other มีอิทธิพลต่อ บุคคลอื่น	Membership 1 Reference other บุคคลที่มีอิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคล เป็นบุคคลที่เป็นบุคคลเป็นสมาชิกอยู่ กลุ่มเดียวกันกับตัวปัจเจกบุคคล	non-membership 2 reference other บุคคลที่มีอิทธิพลต่อตัวปัจเจก บุคคลไม่ได้เป็น สมาชิกภายในกลุ่มเดียวกันกับ ปัจเจกบุคคล
non-reference other ไม่มีอิทธิพล ต่อบุคคลอื่น	Membership 3 Non-reference other บุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกับ ปัจเจกบุคคล ไม่ได้มีอิทธิพลต่อตัว ปัจเจกบุคคล	Non-membership 4 Non-reference other บุคคลนั้นไม่ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน กับปัจเจกบุคคล และไม่มีอิทธิพล ต่อตัวปัจเจกบุคคล

แบบที่ 1 หมายความว่าบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคลเป็นบุคคลที่เป็นบุคคล
เป็นสมาชิกอยู่กลุ่มเดียวกันกับตัวปัจเจกบุคคล

แบบที่ 2 จะตรงข้ามกับแบบที่ 1 คือความหมายว่าบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคล
ไม่ได้เป็นสมาชิกภายในกลุ่มเดียวกันกับปัจเจกบุคคล คือเป็นบุคคลที่อยู่นอกกลุ่ม

แบบที่ 3 หมายความว่าบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกับปัจเจกบุคคล ไม่ได้มีอิทธิพล
ต่อตัวปัจเจกบุคคล

แบบที่ 4 หมายความว่าบุคคลนั้นไม่ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับปัจเจกบุคคล และไม่มี
อิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคล

รูปแบบทั้ง 4 ดังกล่าวจะช่วยให้เราสามารถทำความเข้าใจอิทธิพลของบุคคลอื่นที่จะมี
ต่อตัวเราหรือไม่ และบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่ลักษณะของกลุ่มอ้างอิงที่พบในปัจจุบัน

ก็คือแบบที่ 1 และ 2 ในแบบที่ 1 ก็คือลักษณะความสัมพันธ์ที่พบในกลุ่มปฐมภูมิ ซึ่งได้แก่ ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนสนิทนั่นเอง ส่วนในแบบที่ 2 จะเกิดขึ้นในกรณีที่บุคคลยึดถือบุคคลอื่นที่ตนไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มมาเป็นแบบอย่าง เช่น กลุ่มดารา นักร้องนักแสดง (ในกรณีของนักเรียนในระดับอาชีวศึกษา) เป็นต้น

ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะถือว่าครอบครัวเป็นตัวเชื่อมหรือ มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลา และถือว่าเป็นกลุ่มอ้างอิงเป็นกลุ่มแรกของบุคคลที่สำคัญที่สุด ในภาวะเช่นนี้บุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาจะเป็นแบบในการอ้างอิงของบุตร ดังนั้นบุตรจึงเรียนรู้ที่จะยึดถือเอาทัศนคติและพฤติกรรมของบิดามารดาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เมื่อบุคคล

ย่างก้าวเข้าสู่วัยรุ่น บุคคลก็จะได้พบปะกับเพื่อนที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และก็จะเริ่มมีการจับกลุ่มเป็นกลุ่มเพื่อนขึ้นมา ซึ่งกลุ่มเพื่อนสนิทก็จะทำหน้าที่เป็นกลุ่มอ้างอิงแก่วัยรุ่นในการปรับทัศนคติ และพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่ม วัยรุ่นก็จะพยายามปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อที่จะได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั่นเองดังนั้นครอบครัว และกลุ่มเพื่อนจึงเป็นกลุ่มอ้างอิงที่มีลักษณะ membership reference other (มีอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่ม) ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนั้นเด็กวัยรุ่นมักจะยึดเอาพฤติกรรมของบุคคลที่ตนชื่นชมในสังคม เช่น กลุ่มดารา นักร้องนักแสดง มาเป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ เวลาที่มีการแสดงคอนเสิร์ตของนักร้องวัยรุ่นในปัจจุบัน จะสังเกตได้ว่าวัยรุ่นที่ไปชมการแสดงดังกล่าวมักจะแต่งกายเลียนแบบนักร้องคนนั้น เป็นต้นดังนั้นกลุ่มอ้างอิงในลักษณะนี้จึงเป็นลักษณะ Non-membership Reference Other (บุคคลที่ไม่อยู่ในกลุ่มแต่มีอิทธิพลต่อคนในกลุ่ม) นั่นเองการนำแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงมาช่วยในการศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบน คือ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นนั้น เป็นการนำมาช่วยอธิบายเพิ่มเติมจากกรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงนั้นเป็นการอธิบายว่าการที่ปัจเจกบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ นั้น ใช่ว่าทุกคนจะมีอิทธิพลต่อตัวปัจเจกบุคคลทั้งหมด จะมีเพียงบางบุคคลเท่านั้นที่จะได้รับการรับรู้มากกว่าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมักจะได้แก่บุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมคือ บิดามารดา และเพื่อนสนิท และบุคคลที่ปัจเจกบุคคลให้ความสำคัญ หรือมีความชื่นชมเป็นพิเศษ เช่น ดารา นักร้อง อ้างอิง และพยายามที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของตนให้มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มอ้างอิงที่ตนยึดถืออยู่นั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเลียนแบบนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อนำมาอธิบายพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น จึงเป็นการอธิบายว่า การที่วัยรุ่นมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้สูบบุหรี่ ซึ่งได้แก่ บิดามารดา และเพื่อนสนิท จะทำให้วัยรุ่นยึดถือเอาพฤติกรรมดังกล่าวเป็นแบบอย่าง ซึ่งจะมีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นสามารถสูบบุหรี่ได้ตามได้และนักเรียน

ในระดับอาชีวศึกษาก็ยังจะรับรู้ต่อทัศนคติของบิดามารดา และเพื่อนสนิทที่มีต่อการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมกาสูบบุหรี่ได้เช่นกัน แต่เนื่องจากการมีเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่นั้น ตรงกับแนวคิดที่ได้กล่าวถึงในทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ซึ่งกล่าวว่าการคบหาสมาคมกับเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่จะทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ตามได้ ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงกล่าวถึงแต่เพียงทัศนคติ และพฤติกรรมของบิดามารดาเกี่ยวกับการสูบบุหรี่นอกจากนี้วัยรุ่นที่มีความชื่นชมต่อบุคคลในสังคมเป็นพิเศษ ซึ่งได้แก่ดารา นักร้องนักแสดง ก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้นมาเป็นแบบอย่าง หรือพยายามเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว ดังนั้น ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ นักเรียนในระดับอาชีวศึกษาก็มีโอกาสที่จะเลียนแบบการสูบบุหรี่ดังกล่าวได้ แต่ในการวัดเป็นการยากที่จะไปถามจากตัวบุคคลนั้น ๆ จริง ๆ ว่าสูบบุหรี่หรือไม่ ดังนั้น จึงอาศัยการวัดโดยการพิจารณาว่าวัยรุ่นทราบว่ดารา นักร้องที่ตนชื่นชมสูบบุหรี่หรือไม่ หรือไม่ทราบ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยในประเทศไทย

วรรณภา วงศ์ไกรศรีทอง ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าสูบบุหรี่ร้อยละ 53 มีมูลเหตุจูงใจให้สูบบุหรี่ตั้งแต่อ่อนบวช ได้แก่ สูบตามเพื่อน สูบเพื่อเรียกร้องความสนใจ เป็นค่านิยมทางสังคม อยากลองและเพื่อเพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีมูลเหตุจูงใจที่ไม่สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้สำเร็จ เนื่องจากติดจนเคย สำหรับพระที่เลิกสูบบุหรี่ได้สำเร็จเป็นเพราะ เชื่อว่าบุหรี่ปัมีสารเสพติดให้โทษและด้านการปฏิบัติธรรม การทำวัตรสวดมนต์ช่วยให้เปลี่ยนพฤติกรรมไม่สูบบุหรี่ได้ อนึ่งพระที่ไม่สูบบุหรี่มีความรู้และทัศนคติที่ดีกว่าพระที่สูบบุหรี่

มาลา รักษาพรหมณ์ ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่ทำนายความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษา จากโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการสูบบุหรี่และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (ซึ่งอาจจะเป็นพ่อ หรือ เพื่อน) มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียน อีกทั้งความเชื่อเกี่ยวกับผลที่เกิดจากการสูบบุหรี่ของเขา แต่ปัจจัยทางสังคมนั้นผู้ศึกษาไม่พบว่ามอิทธิพล

สมชัย ชื่นตา ได้ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มนักเรียนชายระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าจากนักเรียน 1,000 คน มีผู้สูบบุหรี่ 368 คน แม้ว่าส่วนใหญ่จะเห็นว่าการสูบบุหรี่ทำ

ให้เกิดเป็นมะเร็งปอดได้มาก แต่กระนั้นก็ตาม ยังเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลือง เงินมากกว่าโทษในการเป็นมะเร็งเสียอีก มีปัจจัยเสริมที่ยั่วเย้าให้สูบบุหรี่ คือ พ่อและพี่สูบบุหรี่ให้เห็นก่อน ก็ทำให้นักเรียนเริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุ 16 ปี

ฉัตร เสกสรรวิริยะ และคณะ (2536, น. 4-6) ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมกาสูบบุหรี่ยุคใหม่ของทหารและตำรวจ (จำนวนตัวอย่าง 2,187 คน) ในจังหวัดขอนแก่นพบว่าทหารสูบบุหรี่ในอัตราร้อยละ 50.5 มากกว่าตำรวจ ซึ่งมีอัตราการสูบบุหรี่ร้อยละ 40.2 และพบว่าทหารและตำรวจชั้นประทวนจะสูบบุหรี่ในอัตราสูงกว่าชั้นสัญญาบัตร ทหารและตำรวจที่สูบบุหรี่มาจากครอบครัวที่มีการสูบบุหรี่ เช่น พ่อ พี่น้อง และผู้ที่มีเพื่อนสนิท หรือผู้บังคับบัญชาสูบบุหรี่ก็มักจะสูบบุหรี่ตาม หากมีผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนสนิทที่ไม่สูบบุหรี่ ก็มักจะไม่สูบบุหรี่ด้วย ทหารและตำรวจที่สูบบุหรี่ร้อยละ 83.2 คิดจะเลิกบุหรี่ และมีจำนวนร้อยละ 76.3 เคยพยายามเลิกสูบบุหรี่แล้วแต่ยังไม่สำเร็จ ทั้งนี้ผู้ที่สูบบุหรี่ ร้อยละ 44.9 เป็นห่วงสุขภาพตนเองและร้อยละ 57.9 เป็นห่วงสุขภาพสุขภาพตนเองและร้อยละ 57.9 เป็นห่วงสุขภาพของบุตรภรรยาและผู้ใกล้ชิด

ประภาส สุขทรศนีย์ (2536) ได้ทำการศึกษาลักษณะการใช้และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น โดยนำทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างและการเรียนรู้ทางสังคมมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาพบว่าการใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถที่จะอธิบายปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นใช้สารเสพติดได้ ได้แก่ ความยึดมั่นต่อการกระทำที่สังคมยอมรับ การคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด และความผูกพันกับโรงเรียน โดยปัจจัยทั้ง 3 ตัวนี้สามารถร่วมกันอธิบายค่าความแปรปรวนของการใช้สารเสพติดได้ร้อยละ 44.99

วี รุ่งสุริยะวิบูลย์ (2535) ได้ศึกษาเจตคติและพฤติกรรมกาตอบสนองของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ใน ก.ท.ม. ที่มีต่อการสูบบุหรี่ในที่ชุมชน พบว่า มูลเหตุจูงใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่เลิกสูบบุหรี่แล้ว ส่วนใหญ่สูบบุหรี่เพื่อนผ่อนคลายความตึงเครียดเวลาหงุดหงิดหรือกลุ่มใจ สูบเพื่ออยากลอง และสูบตามอย่างเพื่อนนักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการสูบบุหรี่ในสถานที่ชุมชน โดยเห็นว่าการสูบบุหรี่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายของผู้สูบและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งรัฐบาลควรมีมาตรการและหาหนทางในการป้องกันแก้ไขอันตรายที่เกิดขึ้นจากการสูบบุหรี่ของผู้สูบหรือตนเองและบุคคลอื่น ๆ ด้วย ตลอดจนเห็นด้วยกับการต่อต้านการสูบบุหรี่ในสถานที่ชุมชน และต้องการให้รัฐบาลออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ได้รับอันตรายจากควันบุหรี่ในสถานที่ชุมชน

สมฤดี มอบนรินทร์ (2531) ได้ทำการศึกษาถึงระดับวิทยาของการสูบบุหรี่ของนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตร (ปวช.) ในอำเภอเมือง จังหวัด สงขลา พบว่า อัตราการสูบบุหรี่

ร้อยละ 31.1 โดยปัจจัยที่มีผลต่อการสูบบุหรี่คือบุคคลในครอบครัวที่สูบบุหรี่เพื่อนที่โรงเรียนสูบบุหรี่ อาชีพของบิดามารดา รายได้ประจำเดือน รวมทั้งที่พักอาศัย

อารีย์ พรหมไม้ ทำการศึกษาพฤติกรรม ความคิดเห็น ความเชื่อต่อการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทย พบว่า กฎหมายห้ามจำหน่ายบุหรี่กับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ไม่มีประสิทธิภาพพอในการป้องกันเยาวชน นอกจากนี้ การที่โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างค่านิยมไม่สูบบุหรี่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งที่วัยรุ่นใช้เวลา 3 ใน 4 และเป็นแหล่งที่เริ่มต้นสูบบุหรี่อีกด้วย

ผลงานวิจัยของต่างประเทศ

Akers, Keduca, Krone and Radosovich (1979) ได้วิจัยการเลิกใช้ยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น โดยใช้ตัวแบบการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งการทดสอบครั้งนี้เป็นการทดสอบอำนาจการอธิบายตามแนวทฤษฎีของ Akers (1977) ผลปรากฏว่าตัวแปรการเรียนรู้ทางสังคมสามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างของเด็กวัยรุ่นที่หยุดใช้ยาเสพติดในขณะที่เพื่อนยังใช้อยู่ ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนสามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความแตกต่างกันระหว่างการให้ความตาย รางวัลหรือการลงโทษทางสังคม ซึ่งผลที่ได้รับจากการใช้ยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบจะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างให้มากที่สุด ในขณะที่การเลียนแบบมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยต่อการหยุดใช้ยาเสพติด

Evans and others (1978) ได้ทำการศึกษาเป็นระยะเวลา 3 ปี เกี่ยวกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนระดับ Junior High School พบว่าการติดบุหรี่ของนักเรียนมาจากเพื่อนที่ใกล้ชิด และการสูบบุหรี่ของบิดามารดา

Glynn and others (1985) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยศึกษาจากโครงการป้องกันการสูบบุหรี่ที่จัดขึ้นเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มวัยรุ่น พบว่าการให้ความรู้แก่เยาวชนเป็นวิธีการที่ให้ผลดีมากที่สุดต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ของผู้ที่ยังไม่เคยทดลองสูบบุหรี่ และคาดว่าจะมีผลในการป้องกันการผิดพลาดของการใช้ยาในอนาคตอีกด้วย

Marty and others (1976) ได้ศึกษารูปแบบการใช้บุหรี่ในนักเรียนมัธยมปลายจำนวน 901 คน พบว่ามีนักเรียนสูบบุหรี่เป็นประจำร้อยละ 36.7 อิทธิพลของเพื่อนคือ ปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจสูบบุหรี่ครั้งแรก และปัจจัยที่สูบบุหรี่เรื่อยมาคือ เพื่อนคนคลา ยอารมณ์ สนุกสนาน และชอบรสชาติของบุหรี่

Rawbone and others (1978) ได้ศึกษาการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (secondary school children) ณ เมืองไฮนสโลว์ นอกกรุงลอนดอน เกี่ยวกับอัตราชุก และปัจจัยที่ส่งเสริมการสูบบุหรี่ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตราการสูบบุหรี่คือรายได้ที่เป็นเงินก้นถุงและเงินที่หามาได้จากการทำงานล่วงเวลาเป็นปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่ง นอกจากนั้นปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ได้แก่ การมีบุคคลในครอบครัวและเพื่อนสนิทสูบบุหรี่

Marcos, Bahr and Johnson (1986) ได้ทำการศึกษาและสร้างตัวแบบของการที่วัยรุ่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติด โดยใช้พื้นฐานจากทฤษฎีการควบคุมทางสังคม และทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ตัวแบบในการศึกษาได้ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อเสนอหลักของ 2 ทฤษฎีซึ่งประกอบ ด้วยตัวแปรอิสระ 5 ตัว คือ ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดา ความรู้สึกผูกพันต่อศาสนา ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ความเชื่อในค่านิยมของสังคม และการคบเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด โดยคาดว่าตัวแปรทั้ง 5 จะมีผลกระทบโดยตรงต่อการที่ใช้ยาเสพติดแต่ละประเภทของเด็กวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 2,626 คนจาก South-Western United States

ตัวแบบดังกล่าวถูกนำมาทดสอบกับการที่ใช้ยาเสพติดแต่ละประเภทพบว่าตัวแบบนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการดื่มแอลกอฮอล์ได้ร้อยละ 34 การสูบบุหรี่ได้ร้อยละ 27 การใช้กัญชาได้ร้อยละ 42 และการใช้แอมเฟตามีนได้ร้อยละ 26 และสามารถอธิบายการใช้ยาเสพติดทั้ง 4 ประเภทรวมกันได้ถึงร้อยละ 50 โดยที่ตัวแปรอิสระที่เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดได้ดีที่สุด คือ ตัวแปรการคบเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด

Krohn and Massey (1986) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น โดยใช้ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม และทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง มาผสมผสานกัน ผลการศึกษาโดยสนับสนุนสมมติฐานของตัวแบบที่ได้สร้างขึ้นมา ว่า องค์ประกอบความผูกพันทางสังคมสามารถอธิบายความแปรผันในการที่วัยรุ่นคบเพื่อนที่สูบบุหรี่ หรือการที่วัยรุ่นมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการสูบบุหรี่ และยังได้สนับสนุนตัวแบบที่ถูกคาดว่าผลกระทบโดยตรงต่อการที่วัยรุ่นสูบบุหรี่

Akers and Cochran (1985) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงการใช้กัญชาของวัยรุ่น โดยการนำเอาทฤษฎี 3 ทฤษฎีมาใช้ในการทดสอบ คือ Social Learning Theory, social Bonding (Control) Theory และ Anomie Theory ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการใช้กัญชาของวัยรุ่น กับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.6787 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันทางสังคมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.2999 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี Anomie มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.0317 และเมื่อนำตัวแปรทั้งหมดของทั้ง 3 ทฤษฎีมารวมกันแล้วได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.6905 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่ามากกว่าการใช้ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางสังคมเพียง

อย่างเดีวเพียง 0.0118 เท่านั้น Akers และ Cochran จึงสรุปว่าในการศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบน (ในกรณีนี้คือการใช้กัญชา) การนำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมาใช้อธิบาย จะมีอำนาจในการอธิบายมากกว่าทฤษฎีความผูกพันทางสังคม และทฤษฎี Anomie